

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
X

MERSİN
2004

KAAM YAYINLARI
OLBA
X

© 2004 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs-Kasım aylarında olmak üzere,
yılda iki kez basılmaktadır.
Published each year in May and November.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

Olbaya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen bildirilmiş olan formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.
Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü
33342-MERSİN
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

e-mail: kaam@mersin.edu.tr

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21-249 05 20

e-mail: zero@kablonet.com.tr, aboratav@tayproject.org

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-X

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-X

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU

MERSİN
2004

*OLBA'nın basılması için vermiş olduğu desteklerden dolayı
Mersin Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Uğur Oral'a
teşekkür ederiz.*

İçindekiler/Contents

Güngör Karauğuz / Osman Doğanay <i>İ.Ö. II. Binden Bizans Dönemine Kadar Orta Anadolu'nun Güneyinden Akdeniz Kıyılarına Uzanan Yolağı Üzerine Düşünceler</i>	1
Suat Ateşlier / Emre Öncü <i>Gümüşçay Polyksena Lahiti Üzerine Yeni Gözlemler: Mimari ve İkonografik Açıdan Bakış</i>	45
Gökhan Coşkun <i>Daskyleion'da M.Ö. 5. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri</i>	89
Işık Şahin <i>Mısır ve Yakın Doğı Etkileriyle Yunan Mitolojisindeki "Kayıkçı Kharon" Tipinin Gelişimi</i>	135
Emre Öncü <i>Erken İon Yapılarında Architrav ve Geisipodes</i>	151
Ümit Aydınmoğılu <i>Yerel İrade-Dış Baskı Tartışmaları Arasında Olba Territoriumu'ndaki Yerleşim Düzenlemesi ve Hellenistik Dünyadaki Yeri</i>	169
Aslı Saraçoğılu <i>Aydın Müzesinden Bir Grup Portre Üzerine Gözlemler</i>	185
Nurettin Arslan <i>Antiocheia (Pisidya) Kazılarında Bulunan Seramikler</i>	209
Murat Özyıldırım <i>Seleucia Ad Calycadnum ve Hristiyanlığın İlk Üç Yüzyılı</i>	239
Sevim Ayteş Canevello <i>Iconiumlu Azize Thecla, Yaşamı ve Mucizeleri</i>	261

Yayın İlkeleri

1. Olba her yıl, ilki en geç 15 Mayıs'ta ikincisi en geç 15 Kasım'da olmak üzere iki sayı halinde yayınlanır. Yayınlanması istenilen makaleler, zaman sınırlaması olmaksızın gönderilebilir. Hakemler tarafından olumlu değerlendirilen makalelerin adedi Olba'nın bir sayısı için fazla olduğu takdirde, bazı makaleler diğer sayıda yayınlanmak üzere havuzda bekletilir. Bu gibi durumlarda daha erken gönderilmiş olan makalelere öncelik tanınır.
2. OLBA'nın uluslararası bilimsel standartlara uygun olarak yayınlanabilmesi için aşağıda belirtilen teknik kurallara uyulmalıdır:
 - a- Makaleler, Word 5.0 ve üstü, Windows 95-98 veya Word 2000 yazım programı ile yazılıp diskete kaydedilerek gönderilmelidir.
 - b- Makaleler, figürleriyle birlikte çoğaltılmış olarak iki kopya halinde gönderilmelidir.
 - c- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto New York (Macintosh için) yada Times New Roman (PC için) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - d- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - e- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi yada italik) kullanılmamalıdır.
3. Makale içindeki Yunanca karakterler için kullanılan Yunanca font da diskete yüklenerek yollanmalıdır.
4. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha yada resim) sıralamasına sadık alınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, s. 162, res. 217

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, s. 9, lev.1

5. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, Lev. LIV-LVII

6. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası tarafımızdan verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita yada bir başka ifade veya kısaltma kullanılmamalıdır.
7. Kullanılacak fotoğrafların, daha iyi sonuç almak açısından, siyah-beyaz olması tercih edilmektedir. Dia gönderecek yazarlar dia çerçevesi üzerine mutlaka resim sırasını yazmalıdır. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır. Levhalardaki Figürlerin (resim, çizim, harita vs.) altına açıklama cümlesi yazılmamalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla mümkünse 15 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca olabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 200 kelimelik İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise 200 kelimelik Türkçe özet kesinlikle bulunmalıdır.

GÜMÜŞÇAY POLYKSENA LAHİTİ ÜZERİNE YENİ GÖZLEMLER: MİMARİ VE İKONOĞRAFİK AÇIDAN BAKIŞ

(LEV. 4-12)

Suat ATEŞLİER*
Emre ÖNCÜ**

ABSTRACT

In 1994 a rescue excavation was carried out in the Kızöldün Tumulus at Gümüüşçay district, near Biga at the Persian regional satrapal capital of Daskyleion. In the tumulus, two separate sarcophagi burials were found, the larger of the two sarcophagi made from fine marble, had been robbed in antiquity. Before being heaped with the earth of the tumulus, it had been covered by layers of pan tiles. Beneath the pan tiles at the west side of the sarcophagus, were found two sickled bronze wheels and a bronze harness or horse bit belonging to a war chariot transformed into the Persian harmamaksa. It certainly looks as if the Polyxena Sarcophagus was intended for a Girl, but the bones inside belongs to a 40 year old man. Polyxena Sarcophagus is the earliest marble sarcophagus with figural scenes ever to have been found in Anatolia. The main side of the sarcophagus includes a representation of the sacrifice of Polyxena by Neoptolemos, the son of Akhilleus. On the other side, the preparations and celebrations before the wedding between Akhilleus and Polyxena are represented just like the wedding ceremony on the Akhilleus-Polyxena Sarcophagus at Prado. Flavius Philostratos (170-249 A.D.) who quoted from the writers of the Homer time in Heroides, reports that: "Akhilleus loved Polyxena and was negotiating this marriage for himself with the understanding that he would make the Achaeans withdraw from Iliion. Polyxena also loved Akhilleus; they have seen one another during the ransom negotiations for Hektor. For when Priamos came to Akhilleus, he made his own child lead him by the hand, since she was the youngest of those. After Akhilleus died unarmed and when Akhilleus' body had already been buried for three days, Polyxena ran to the tomb at night and leaned upon while speaking many words of pity and marriage".

* Yrd. Doç. Dr. Suat Ateşlier, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Aydın-TURKEY.

** Araş. Gör. Ö. Emre Öncü, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Aydın-TURKEY.

Above the reliefs and the lid of the sarcophagus a model of an ionic gabled roof is imitated. It has dentils, which shows one of the earliest examples (with the examples from Daskyleion and Labraunda) of this architectural element in nonfunctional and ornamental using. There is no evidence for the using of dentils in ionic stone buildings at Asia Minor and aegean islands in the 6th century B.C.. For the present time in Asia Minor, dentils have been seen for the first time in Labraunda, Daskyleion and on the building represented in the relief of the Stele of Sinope. The roofing system made on the lid is the same to that of the Early Classical Building at Daskyleion which was built probably by an Ionian architect employed by Artabazos (477-468 B.C.), the satrap of Daskyleion. It is probable that the master of the lid of the Polyxena Sarcophagus was involved in the construction of an ionic building before working on the Sarcophagus, perhaps he was also an architect instead of an sculptor. There were ancient settlements near Daskyleion and Biga, like Miletouteikhos and Didymateikhe, probably found by Ionian migrants, coming to work in this region.

1994 yılında Biga-Gümüüşçay Beldesi yakınlarında, yöre halkınca Kızöldün Tümülüsü adıyla anılan tümülüsde yapılan kaçak kazının Çanak-kale Müzesi tarafından haber alınması sonucu gerçekleştirilen kurtarma kazısı¹ ile anıtsal boyutlarda (3.32x1.60x1.78 m.), kabartmalı mermer bir lahit gün ışığına çıkarılmıştır; lahitin uzun kenarlarından biri üzerinde yer alan Polyksena'nın kurban edilme sahnesi nedeni ile lahite "Polyksena Lahiti" adı verilmiş ve arkeoloji literatürüne bu isimle geçmiştir. Tümülüs kurtarma kazısı sırasında Polyksena Lahitinin 3 m. kuzeyinde, tümülüsün kuzey yamacında, yüzeyden yaklaşık 50 cm. aşağıda bu kez kaçak kazıya maruz kalmamış olan ikinci bir mermer lahit daha ele geçirilmiştir². Üzeri kabartmasız, kaba bir işçiliğe sahip olan ve "Çocuk Lahiti" olarak isimlendirilen bu lahit³, kazı ekibince M.Ö. 5. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir⁴. Kazı ekibi, lahitin içinden ele geçirilen buluntuların kataloglarında malzemeyi M.Ö. 6. yy. sonu, 5. yy. başına tarihlemesine karşın bu lahiti yüzyılın ortasına vermeyi uygun bulmuştur.

Polyksena Lahiti arkeoloji dünyasında farklı tartışmaların başlamasına neden olmuştur. Lahitin gerek kabartmaları, gerek ikonografisi, gerek

¹ Sevinç 1996a, 443-449; Sevinç 1996b, 24 vd.

² Sevinç 1996a, 444.

³ Sevinç-Rose-Strahan 1999, 489-509.

⁴ Sevinç-Rose-Strahan 1999, 489, 502.

bölge tarihi içindeki yeri, gerekse kapağın altında ve üzerinde tasvir edilen İon üst yapı modeli farklı yorumlara yol açmıştır. Lahitin kapağı altında ve üzerindeki İon üst yapı modeli üzerine bir çalışma yapmak amacıyla bu sayfaların yazarları Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne çalışma izni başvurusunda bulunmuş fakat Çanakkale Müzesi Müdürlüğünden red cevabı almıştır, bunun üzerine lahit üzerine bugüne kadar farklı çalışmalar gerçekleştirmiş bilimadamlarının yapmış olduğu gibi⁵, lahit hakkında günümüze kadar yapılan çalışmalar göz önünde bulundurularak, kazı eki-bi ve lahiti çalışan bilimadamlarınca kullanılan fotoğraf ve çizimlerden faydalanılarak ve ilgili alıntılar kaynak gösterilerek böyle bir çalışma yapma gereği duyulmuştur. Çalışma sırasında N. Sevinç'in 1996 yılında yayınladığı makalede kullanılan fotoğraflar⁶, Atlas Dergisinde 2001 ve 2004 yılında yayınlanan fotoğraflar⁷ ve internet ortamında "The Australian National University" tarafından yayınlanan⁸ fotoğraflardan faydalanılmıştır. Lahitin ikonografi çalışması için gerekli yayınlar ilgili bilimadamları ile bizzat yazışılarak elde edilmiştir⁹. Polyksena Lahiti, 1996 yılında N. Sevinç tarafından Studia Troica süreli yayınında yayınlanmıştır¹⁰. 1997 yılında M. Karaosmanoğlu "Başlangıcından Klasik Dönem Sonuna kadar Lotus-Palmetçiçek ve Yumurta Boncuk Dizisinin Gelişimi" adlı çalışmasında lahitin kapağı üzerindeki kymalar üzerine düşüncelerini belirtmiş ve çalışmasında mimari elemanları içeren kapağın köşe çizimine de yer vermiştir¹¹. 1998 yılında F. Gilotta lahitin Etruria ile olan ikonografik bağlantılarını çalışmış¹², aynı yıl içinde D. Steurnagel lahitin ikonografisi üzerine gözlemlerini bir makalede toplamıştır¹³. F. Işık, lahitin biçimde Harpyler

⁵ Gilotta 1998, 11-18; Steurnagel 1998, 165-177; Reinsberg 2001, 71-99; Schwarz 2001, 35-50.

⁶ Sevinç 1996c, Fig. 7, 8, 9, 10a, 10b, 15.

⁷ Necmi Karul, Anadolu Troia, Atlas 95, Şubat 2001, 82-83 (fotoğraflar: Mehmet Gülbiz); Rüstem Aslan, İlyada Destanı, Atlas 134, Mayıs 2004, 70-71 (fotoğraflar: M. Gülbiz). Fotoğrafların kullanılabilmesi için Atlas Dergisinden gerekli izin alınmıştır. İlgililere çok teşekkür ederiz.

⁸ http://rubens.anu.edu.au/raider5/turkey/canakkale/museums/archaeological_museum/funerary/sarcophagi/html (03.06.2004).

⁹ Gerekli yayınların elde edilmesinde yardımlarını esirgemeyen J. S. Burgess, G. Schwarz, S. F. Schröder, D. Steurnagel, G. Koch ve S. Döpp'e çok teşekkür ederiz.

¹⁰ Sevinç 1996c, 251-264.

¹¹ Karaosmanoğlu 1997, 205. Kat. 42.

¹² Gilotta 1998, 11-18.

¹³ Steurnagel 1998, 165-177.

Anıtından fazla ayrılmadığını belirtmektedir¹⁴. 1999 yılında B. F. Weber lahitin kapağında yer alan kyma, lotus ve palmet gibi mimari bezemeleri Milet Athena Tapınağına ait yeni buluntular ile karşılaştırmış¹⁵, 2001 yılında ise C. Reinsberg lahitin ikonografisi hakkında detaylı bir çalışma gerçekleştirmiş, lahitin bölgede yaşayan aristokrat bir ailenin henüz evlenmeden ölen soylu genç kızına ait olması gerektiğini, Polyksena'nın genç yaşında kurban edilerek zamansız ölümünün acısı ile aynı kaderi paylaşan, evlenme çağındaki genç kızın ölümünün verdiği acı bir tutularak (Mors Immatura) lahitin uzun kenarlarından birine Polyksena'nın kurban sahnesinin, diğerine ise ölen genç kızın duvağıyla tahtta oturan bir gelin olarak betimlenip, düğün için süslenişi ve hediyeler alışının tasvir edildiğini düşünmektedir¹⁶. G. Schwarz 2001 yılında "Erken Polyksena Tasvirleri" üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş, makalesinde Polyksena Lahitine de yer vermiştir¹⁷. S. Ateşlier 1997 yılındaki 1. Uluslararası, "Akhaemenid Döneminde Anadolu Sempozyumu" bildirisinde lahitin kapağı üzerinde yer alan üst yapı elamanları ile Daskyleion'daki¹⁸ Erken Klasik Dönem Artabazos Andronunun üst yapı elamanları arasındaki benzerlik üzerinde durmuş ve her iki malzemeyi karşılaştırmıştır¹⁹. J. G. Pedley, lahitin dönem sanatı içindeki önemi üzerinde düşüncelerini belirtmiştir²⁰. T. Bakır, 2003 yılında Paris'de verdiği konferansda Polyksena Lahitini M.Ö. 500-490 yılları arasına tarihlemiş, ve lahitin İonia ihtilali sırasında Troas Bölgesinde görev yaparken M.Ö. 497 yılında Troia'da hastalanarak ölen Dareios'un generali ve aynı zamanda damadı olan Hymaies'e ait olabileceğini belirtmiştir²¹. E. Öncü İon yapılarında architrav ve geisipodes kullanımına

¹⁴ Işık 1998, 18.

¹⁵ Weber 1999, 424.

¹⁶ Reinsberg 2001, 71-99.

¹⁷ Schwarz 2001, 35-50.

¹⁸ N. Sevinç 1996 yılında Studia Troica'da Polyksena lahti üzerine yayınladığı çalışmasında Daskyleion'un yerini yanlış bir şekilde Mudanya-Eşkel'de göstermiştir. Oysa kazısı hala devam eden ve Prof. Dr. T. Bakır tarafından başarıyla yürütülen Daskyleion yerleşimi Manyas Gölünün güney kıyısında Ergili Köyü sınırları içindedir. Bkz. Sevinç 1996c, 252. Fig. 1.

¹⁹ Ateşlier 2001, 151, 158.

²⁰ Pedley 2002, 191-192. Fig. 6. 63.

²¹ Bakır 2004 (henüz baskıda).

yönelik 2004 yılı çalışmasında lahitin kapağında yer alan mimari elamanlar üzerine düşüncelerini belirtmiştir²². Y. Boysal 2004’de yayınlanan “Görsel İlyada, Troia Savaşı” adlı kitabında lahitin figürlerini ve kapağındaki kymaları M.Ö. 500 yıllarına tarihlemiştir²³.

İkonografik Açıdan Değerlendirme

Polyksena Lahitinde tasvir edilen mitolojik olayların Homeros’un İlyada destanında anlatılan savaşın onuncu yılında, elli bir gün ve gecede gerçekleşen olayların dışında yer alması lahitin ikonografik açıdan değerlendirilmesini daha da önemli kılar.

Troia Savaşı anlatımlarının bilinen en erken yazınsal kanıtlarının bir kısmı “Epic Cycle” olarak isimlendirilir²⁴. Troia Savaşının Homeros anlatımları dışında kalan bölümlerini anlamada önemli bilgiler sunan epik şiirler, şairi bilinmeyen Kypria²⁵, Mytilene’li Leskhes’in yazdığı Küçük İlyada²⁶, Miletos’lu Arktinos’un yazdığı Ilioupersis (Troia’nın yıkılışı)²⁷ ve Aithiopsis²⁸ olarak sıralanabilir.

Proklos (M.S. 2. yy.) Chrestomathia adlı eserinde beş kitaplık bir eser olduğunu vurguladığı Aithiopsis’in özetini vermiş ve eseri Miletos’lu Arktinos’un yazdığını belirtmiştir²⁹; Proklos, Miletos’lu Arktinos’a ait olduğunu belirttiği diğer kayıp eser Ilioupersis’in de (M.Ö. 776-774) bir özetini vermiş ve iki kitap olarak yazıldığını bildirdiği bu destansı eserde Polyksena’nın Akhilleus’un mezarı başında kurban edilmesi olayının da anlatıldığını aktarmıştır³⁰.

²² Öncü 2004 (OLBA 10, 2004’de yayınlanacaktır).

²³ Boysal 2004, 145.

²⁴ Burgess 2001, 7.

²⁵ Scaife 1995, 164-191; Burgess 1996, 77-99; Burgess 2001, 177-178; Burgess 2002, 234-245.

²⁶ Burgess 2001, 179.

²⁷ Burgess 2001, 179-180.

²⁸ Burgess 2001, 7, 172, 225, dipnot 160.

²⁹ Proklos, Chrestomathia, 2.

³⁰ Proklos, Chrestomathia, 2; Miletos’lu Arktinos’un bu eserinden Halikarnassos’lu Dionysos ve Eustatios da bahseder; Bkz. Dionysos Halikar., Rom. Antiq. 1. 68; Eustatios, 13. 515.

Euripides'in Troades'inde Polyksena'nın cezasını çekmek için Akhilleus'un mezarına gönderilmesi³¹; Euripides'in Hekuba adlı eserinde Akhalar'ın toplantılarında Polyksena'nın Akhilleus'a kurban edilmesi önerisinin kabulü³², Akhalar'ın Polyksena'yı Akhilleus'un yığma tepe mezarının üzerinde kurban edeceğinin Hekuba'ya bildirilmesi³³, Hekuba'nın Polyksena'yla birlikte kurban edilmeyi arzu ederek toprağın çifte kanla sulanması halinde bu kurbanın amacına ulaşabileceği şeklinde yakarışı³⁴, Polyksena'nın mezara getirilişi, mezar başındaki Akha ordusu, Polyksena'nın kurban edilmesi³⁵; Apollodoros'un Bibliotheka adlı eserinde Polyksena'nın Akhilleus'un mezarında kurban edilmesi³⁶; Ovidius'un Metamorphoses adlı eserinde Polyksena'nın kurban edilişi³⁷; Seneca'nın Troades adlı eserinde Polyksena'nın Akhilleus için kurban edilmesi³⁸ ve Polyksena'nın Akhilleus'un mezarı başında kurban edilmesi³⁹; Hyginus'un Fabulae adlı eserinde, Akhilleus'un güzel Polyksena'ya aşık olması, Akhilleus-Polyksena evliliğinin hazırlığının Apollon Thymbraios tapınağında kutlanması, Akhilleus'un Paris ve Deiphobos tarafından öldürülmesi, Akhilleus'un mezarında Polyksena'nın Akhalar tarafından kurban edilmesi⁴⁰; Gaius Valerius Catullus'ta (M.Ö. 84-54) taş surlarla çevrili Dardanios'ta Polyksena'nın kanıyla ıslanan [Akhilleus'un] mezarı⁴¹; Quintus Smyrnaeus'un Posthomerica adlı eserinde Polyksena'nın kurban edilişi⁴² anlatılmıştır.

Lemnos'lu Flavius Philostratos'un (M.S. 170-249) Heroides adlı eserinde Akhilleus ve Polyksena'nın birbirlerine aşık olması, Hektor'un ölüsünün geri alınması görüşmeleri sırasında birbirleri ile görüşmeleri,

³¹ Euripides, Troades, 260-265.

³² Euripides, Hekuba, 107.

³³ Euripides, Hekuba, 220-221.

³⁴ Euripides, Hekuba, 391-393.

³⁵ Euripides, Hekuba, 520-580.

³⁶ Apollodoros, Bibliotheka, 5. 23 vd.

³⁷ Ovidius, Metamorphoses, 13. 439-501.

³⁸ Seneca, Troades, 2. 192.

³⁹ Seneca, Troades, 4. 930 vd.

⁴⁰ Hyginus, Fabulae, 110 vd.

⁴¹ Catullus, 64. 334-375.

⁴² Quintus Smyrnaeus, Posthomerica, 14. 230-233.

Priamos'un Polyksena'yı kendi elleriyle Akhilleus'a getirişi, Akhilleus'un Polyksena ile evlenmesi karşılığında Akhaları Troia'dan geri çekmesi koşulu, Akhilleus'un evlenmek için silahsız şekilde Priamos'a gelişi ve Akhilleus öleli henüz üç gün olmuşken Polyksena'nın onun mezarına gelerek ağıt yaktığının epik şiirlerden bilindiğı ve Polyksena'nın Akhilleus'un mezarında kurban edildiğı anlatılmaktadır⁴³.

Pausanias, Atina Akropolis'indeki Propylon'da ve Pergamon'da, Polyksena'nın Akhilleus'un mezarında kurban edilmesini tasvir eden duvar resimlerinin yer aldığını bildirir⁴⁴.

Polyksena'nın Akhilleus'un mezarı başında kurban edilme sahnesinin tasvir edildiğı eserler sadece Polyksena Lahti ile sınırlı değildir. Londra British Museum'da yer alan, ressam Timiades'in bezediğı bir Tyrrhenia amphorasının omuzu üzerinde aynı sahne (Fig. 1a) yer almaktadır⁴⁵. Polyksena'nın Akhilleus'un mezarı bařında⁴⁶ (Fig. 1a, 16a) kurban edilmesinde etkin rol oynayan figürlerin isimlerinin vazo üzerinde belirtilmiş olması, Polyksena Lahitinde tasvir edilen figürlerin kimler olduğu konusunda fikir yürütmemizi sağlamaktadır. Tyrrhenia amphorasında tasvir edilen tüm figürlerin Polyksena dışında Grek olması dikkat çekicidir⁴⁷. Kurban sahnesinde faal rol alan figürler (Neoptolemos, Amphilokhos?/ Antilokhos, Antiphates ve Küçük Aias) ve kurban olayını izleyen figürler (Diomedes, Nestor ve Phoiniks) büyük bir ciddiyetle tüm dikkatlerini dramatize edilmemiş bu olay üzerine vermişlerdir. Polyksena Lahitinde ise bu kez olayı izleyen sadece bir tek Grek vardır: Nestor. Sahnenin her iki

⁴³ Philostratos, *Heroides*, 51. 1-6.

⁴⁴ Pausanias, 1. 22. 6; 10. 25. 10.

⁴⁵ London British Museum, 1897. 7- 27. 2. Walters 1898, 284-285; Boardman 1985, Fig. 57; Schwarz 2001, Taf. 9. 1.

⁴⁶ Sahnenin ortasında Akhilleus'un temsili mezarı ve onun arkasında muhtemelen üzerinde ateşi tüten bir altar tasvir edilmiştir (Fig. 1b). Floransa Arkeoloji Müzesinde yer alan bir siyah figür Tyrrhenia amphorasının (Carpenter 2002, Fig. 33; Muz. Env. 70993) omuzu üzerinde Akhilleus'un Troilos'u öldürme sahnesi betimlenmiştir (Fig. 2a). Akhilleus, Troilos'un başını kesmiş ve sağ elinde başi tutmakta, diğer elindeki mızrakla da Hektor'a doğru hamle yapmaktadır. Akhilleus ile Hektor arasında yer alan mezar tasviri? ile Timiades'in kurban sahnesinde yer alan mezar tasvirleri birbirlerine çok benzemektedir. Her iki tasvirde de mezarların içleri dama tahtası gibi bezenmiş ve ara boşlukların içleri küçük çarpı işaretleriyle doldurulmuştur (Fig. 1b-2a).

⁴⁷ Boysal 2004, 145.

yanında Troia'lı kadınlar üzüntülerini hareketleriyle dile getirirler (Fig. 3b, 10) Kurban olayı dramatik bir şekilde tasvir edilmiş ve olaya bu defa Troia'lılar açısından bakılmıştır. Tyrrhenia amphorasında tasvir edilen sahnenin en solunda Akha'ların danışmanı yaşlı Nestor yer almaktadır; Nestor'un hemen önünde Akhilleus'un da eğitmeni olan bilge kentauros Kheiron tarafından yetiştirilen Diomedes bulunmaktadır; Diomedes'in önünde ise sahnenin ana bölümünde yer alan kurban olayında etkin rol oynayan dört figür isimleriyle verilmiştir. Kurbanı gerçekleştiren Akhilleus'un oğlu Neoptolemos ve yatay durumda Akhilleus'un mezarının üzerinde tutulan Polyksena'yı vücudundan kavramış olan üç figür dikkat çeker; ressam bu üç figürün isimlerini sırasıyla belirtmiştir: Polyksena'yı omuzundan kavramış olan Amphilokhos?/Antilokhos (ressam burada bize göre iki harf hatası yapmış ve kurban olayında etkin rol oynayan bu kişinin adını vazo üzerine yanlış yazmış olabilir. Troya Savaşının Akha'lı kahramanları arasında Amphilokhos ismine rastlamıyoruz, bu sahnede tasvir edilen figür, Akhilleus'a Patroklos'un ölüm haberini ulaştırması için seçilen⁴⁸ ve Akhilleus'a ölüm haberini veren⁴⁹, Akhilleus'un Patroklos'dan sonra en sevdiği arkadaşı⁵⁰ olan, Nestor'un oğlu⁵¹ Antilokhos olabilir), Amphilokhos'un?/Antilokhos'un? arkasında Antiphates (İliada'da geçen Antiphates Troia'lı bir savaşçıdır⁵²; Odysseia'da ise aynı adı taşıyan iki kahraman vardır ve bunlardan biri Laistrygon kralı⁵³, diğeri Melamos'un oğludur⁵⁴) ve Oileus oğlu Aias (Küçük Aias). Polyksena'yı taşıyan üç figür sola bakar vaziyette tasvir edilmişlerdir. Sahnenin en sağında ise sırtını kurban sahnesine dönmüş olan, Akhilleus'un akıl hocası Phoiniks yer almaktadır.

Boston, Museum of Fine Arts'da yer alan, M.Ö. 650-630'a tarihlenen Protoattik bir krater üzerinde Polyksena'nın kurban sahnesi tasvir edilmiştir⁵⁵. Polyksena, Tyrrhenia amphorası ve Polyksena Lahitinde olduğu gibi

⁴⁸ Homeros, Iliada, 17. 656-699.

⁴⁹ Homeros, Iliada, 18. 1-21.

⁵⁰ Homeros, Odysseia, 24. 79.

⁵¹ Homeros, Odysseia, 3. 112.

⁵² Homeros, Iliada, 12. 190-192.

⁵³ Homeros, Odysseia, 10. 106, 114, 199.

⁵⁴ Homeros, Odysseia, 15. 242, 243.

⁵⁵ Boston Museum of Fine Arts 6. 67. Schwarz 2001, 39-40. Taf. 9. 2.

zemine paralel olarak vücudundan ve ayaklarından kavranmıştır. Protoattik krater üzerinde Polyksena'yı tutan üç figürden birincisinin sadece bir ayağı, ikincisinin iki ayağı, ayaklarından kavramış olan üçüncü figürün ise tamamı koruna gelmiştir.

Polyksena'nın geç arkaik Polyksena Lahitinde, M.Ö. 570-560'lara tarihlenen Tyrrhenia amphorasında ve M.Ö. 650-630'a tarihlenen Protoattik Krater üzerindeki kurban betimlerinde zemine paralel durumda, üç figür tarafından vücudundan kavranarak taşınması bir tesadüf olamaz. Kurban olayının tüm detayları ve bu olayda aktif rol oynayan kişilikler antik bir metinde anlatılıyor olmalıydı.

İtalya'da bulunan ve M.Ö. 4. yüzyılın sonuna tarihlenen bir geç Etrüsk taş lahitinin üzerinde Polyksena'nın kurban sahnesi tasvir edilmiřtir⁵⁶; bir altarin ya da Akhilleus'un mezarını simgeleyen bir mezar taşının önünde Polyksena sol dizi ile yere diz çökmüş, sağ bacağını Neoptolemos'a doğru uzatmış durumda, her iki eliyle Neoptolemos'a karşı koyar vaziyette olaya direnmektedir; Neoptolemos sol eliyle Polyksena'nın saçlarından tutmuş ve diğer elindeki kılıcı ile onu kurban etmek üzeredir. Tasvirin sol bölümünde, Neoptolemos'un arkasında Akha'lı yaşlı bilgiler (Nestor? ve Phoiniks?), sağ bölümünde, Polyksena'nın arkasında ise Akhilleus'un silah arkadaşları olayı izlemektedir.

Leiden Müzesinde sergilenen bir Klazomenai Lahitinin üst pervazında Akhilleus'un tümüls mezarına kurban edilmek üzere getirilen Polyksena tasviri yer almaktadır⁵⁷ (Fig. 2b). Sağ elinde bir kılıç tutan Neoptolemos sol eliyle Polyksena'nın bileğinden kavramış ve anıt mezarın yanına getirmektedir. Akhilleus'un mezarının tasviri, Polyksena Lahitindeki mezarın tasviri ile yakın benzerlik göstermektedir (Fig. 10-2b). Mezar, tasvirin orta kısmında yer almakta, sahnenin sağ kısmında, Polyksena'nın hemen arkasında diğer bir figürün ayağı görülebilmektedir; sahnenin sol kısmında ise olaya katılan ve olayı izleyen figürler tasvir edilmişlerdir. Sol kısımda korunmuş olan en az dört figür seçilebilmektedir. Lahit pervazının sol başında yer alan figürün sadece dirsekten bükülmüş sağ kolu izlenebilmektedir. Söz konusu tasvirdeki kolun dirsekten bükülme olayı, Timiades'in

⁵⁶ Herbig 1952, 40 vd. Nr. 73. Taf. 36.

⁵⁷ Brants 1913, 58-60, Abb. 1. Taf. 3. Fig. 2b'de verdiğimiz fotoğrafta sadece merkezde tasvir edilen figürler yer almaktadır.

Thyrrhenia amphorasında sahnenin biri sol, diğeri sağ ucunda yer alan ve sol elleriyle mızrak ya da baston tutan iki yaşlı bilge, Nestor ve Phoiniks betimlerindeki detaya benzemektedir. Geç Etrüsk lahitinde de düşünceli şekilde olayı izleyen yaşlı bilgelerin sağ kolları dirsekten bükülü durumdadır. Polyksena Lahitinde Polyksena'yı vücudundan kavramış olan üç figürün (Küçük Aias, Antiphates ve Amphilokhos?/Antilokhos?) (Fig. 3a) arkasında betimlenen yaşlı bilge Nestor, kolu dirsekten bükülmüş sağ eli ile baston tutarken diğeri elini yüzüne doğru götürerek, başlarını ona doğru çevirmiş olan Küçük Aias ve Amphilokhos ya da kendi oğlu Antilokhos'a endişeli şekilde bir şeyler söylemekte ya da öğütler vermektedir. Leiden Müzesinde yer alan Klazomenai lahitindeki tasvirde de sahnenin sol başında betimlenen sağ kolu dirsekten bükülü figür muhtemelen Nestor olmalıdır.

Berlin'de yer alan bir Klazomenai Lahitinin üst pervazı üzerinde Akhil-leus'un mezarına kurban edilmek üzere getirilen Polyksena tasvir edilmiştir⁵⁸. Neoptolemos, Polyksena'yı bileğinden kavrayarak mezar alanına getirmektedir.

M.Ö. 470-460'a tarihlenen, siyah figür tekniğinde bezenmiş bir Etrüsk-Campania amphorası üzerinde bir altarın üstüne kurban etmek amacıyla getirilen Polyksena betimi yer alır⁵⁹. Tasvirde, altarın sağ kenarında, bir figür Polyksena'yı taşımakta, sol kenarında ise Neoptolemos elinde kılıçla Polyksena'ya doğru hamle yapmaktadır.

C. Reinsberg, Polyksena Lahitinin ikonografisi üzerine yaptığı çalışmasında lahitin bölgenin aristokrat bir ailesine mensup, evlenmemiş genç bir kıza ait olduğunu belirtmiştir⁶⁰. C. Reinsberg, lahitin ana cephesinin Polyksena'nın kurban edildiği kenar değil, bir düğüne hazırlık sahnesinin tasvir edildiği arka kenarının (Fig. 4a-5) olması gerektiğini vurgulamıştır; bu kenarın sol bölümünde ölen kızın, duvağıyla taht üzerinde oturan bir gelin olarak tasvir edildiğini (Fig. 4a), genç kızın düğün için süslendiğini ve hediyeler aldığını, aynı kenarın sağ bölümünde (Fig. 5) genç kızın bu kez Artemis'in "kız çocuğu" kültüründe "Parthenos" olarak görünüşünün

⁵⁸ Cook 1981, 47. Taf. 67; Bingöl 1997, 52. Abb. 35.

⁵⁹ Woodford 2003, 9. Fig. 5.

⁶⁰ Reinsberg 2001, 71-99.

yansıtıldığını, ve geç kızın khitara çalar şekilde tasvir edilerek, aralarında ktoral dansçının dans ettiği “silah dansçıları korosu” ve şarkı söyleyen kızlar korosunu yönettiğini belirtmektedir. C. Reinsberg, söz konusu sahnenin evlenme çağına gelmiş “Parthenos’un” Artemis korosunda dans ettiđi⁶¹ Ephesos Artemis kültü ile olan bağlantısından bahseder. Ayrıca, ölen kızın gelin olarak tasvirinin Attika’da kız çocuğu mezarları üzerindeki kore heykellerinin gelin olarak yansıtılmış görünümüne uyduğunu belirtir. C. Reinsberg’e göre, lahit üzerindeki tasvirlerde, Polyksena’nın evlilik yaşında kurban edilmesi ve zamansız ölümü ile, aynı kaderi paylaşan ve gelin çağında ölen mezar sahibi genç kız bir tutularak (mors immatura)⁶² her iki acı olayın birarada yansıtılması söz konusudur. Fakat bizim düşüncemize göre, eldeki veriler ışığında Polyksena Lahitinde betimlenen düğüne hazırlık sahnesi mezar sahibi genç kıza ait değil, aşığıda da savunacağımız gibi, bizzat Polyksena’nın kendisine aittir.

Madrid’te Prado Müzesinde sergilenen ve “Akhilleus-Polyksena Lahiti” olarak isimlendirilen, Roma İmparatorluk Dönemine ait bir Attik Lahitin⁶³ (Fig. 7-9) üzerinde betimlenen sahneler Polyksena Lahitinin düğün sahnesinde tasvir edilen olaya farklı bir boyut kazandırabilecek niteliktedir. Lahit üzerindeki tasvirlerde Akhilleus’un hayatının son döneminden bir kesit verilmiş ve hayatının son kısmında gerçekleşen olaylar anlatılmaya çalışılmıştır. Lahitin sol-dar kenarında Akhilleus ile Polyksena’nın evlenme seremonisi⁶⁴ (Fig. 7-8), sağ-dar kenarında ise Akhilleus’un ölümcül yarayı aldığı an⁶⁵ (Fig. 9) betimlenmiştir. Evlenme seremonisinde tıpkı bir gelin gibi saçlarını ve vücudunu saran bir duvakla betimlenmiş olan Polyksena (Fig. 7-8), gerek sol eliyle göğsü üzerinde nazik biçimde tuttuğu duvağı, gerekse olayın kutsallığını anlatan saf yüz ifadesi ile tasvire anlam kazandırmaktadır. Polyksena’nın yanındaki nedimenin elindeki nesne G. Schwarz’a göre bir hediye ya da makyaj malzemesidir⁶⁶. Gelinin yanında yer alan Akhilleus silahsız olarak betimlenmiştir. Kısa bir tünik

⁶¹ Reinsberg 2001, 83-88.

⁶² Reinsberg 2001, 90.

⁶³ Schröder 1991, 158-169; Schwarz 1992, 265-270.

⁶⁴ Schröder 1991, 162. Taf. 50 b, 52 a, 54 a-b; Schwarz 1992, 266. Taf. 75. 1.

⁶⁵ Schröder 1991, Taf. 51 b; Schwarz 1992, Taf. 75. 2.

⁶⁶ Schwarz 1992, 266.

üzerine giydiği kolsuz mantosu ile tasvir edilen Akhilleus, sağ elinin baş, işaret ve yüzük parmağını aşağıya doğru açık şekilde tutarken, sol elinde ise ruloya benzeyen küçük, silindirik bir nesne tutmaktadır. G. Schwarz, Akhilleus'un sol elinde tuttuğu nesnenin muhtemelen bir evlilik belgesi olduğu görüşündedir⁶⁷ (Fig. 7). Polyksena'nın yanında muhtemelen ona eşlik eden nedimesi yer almaktadır. Polyksena ile Akhilleus'un arasında, başında başlığı ve üzerinde cübbesi ile betimlenen yaşlı bir kadın vardır; yaşlı kadın Polyksena'ya doğru eğilmiş, ona bir şeyler öğütler gibidir. G. Schwarz'a göre yaşlı kadın Polyksena'nın dadısı olmalıdır⁶⁸.

Akhilleus-Polyksena Lahitinin sağ-dar kenarında Akhilleus'un evlilik görüşmeleri için silahsız şekilde gittiği Apollon Thymbraios tapınağında Paris ve Deiphobos tarafından sol topuğundan vurularak öldürülüşü⁶⁹ betimlenmiştir⁷⁰ (Fig. 9). Akhilleus, evlilik seremonisinde olduğu gibi silahsızdır. Sol ayak topuğundan bir okla yaralanmış ve yarı baygın halde güçsüz düşmüş olan Akhilleus, sağ elinin avucunu alnına dayamış, arkasında ona destek olan figüre doğru dayanmıştır. Sahnenin sol kısmında Phryg başlıklı iki figür bulunmaktadır; elindeki yayı ile betimlenen Phryg başlıklı Paris ve onun hemen arkasında betimlenen, başında gene Phryg başlığı bulunan kardeşi Deiphobos⁷¹. Akhilleus'un "Phryg başlıklı Paris" tarafından topuğundan okla vurulması bir Etrüsk siyah figür vazosunda da betimlenmiştir⁷²; Paris'in Anadolu'lu bir kişilik olduğunu ve Phrygia Bölgesinin sınırlarının hangi noktalara dayandığını vurgulayan bu detayın arkaik dönemden biliniyor olması bu olayla ilgili epik anlatımların arkaik dönemde de varlığını sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.

⁶⁷ Schwarz 1992, 266.

⁶⁸ Schwarz 1992, 267.

⁶⁹ Annesi Thetis tarafından ölümsüzleştirilmek amacıyla Styx'e batırılan Akhilleus'un (Burgess 1995, Fig. 1-2.) kutsal suya bulanmayan tek uzvu olan sol topuğundan yaralanışı, kayıp destanların özetlerini bize aktaran antik yazarlar tarafından anlatılmaktadır (Bkz. Hyginus, Fab. 107; Apollodoros, Epit. 5. 4.). Ayrıca, Akhilleus'un ayak bileğinden ya da topuğundan yaralanmasını tasvir eden çok sayıda arkaik ve klasik dönem vazo tasviri bulunmaktadır. Bkz. Burgess 1995, Fig. 3-4, 5, 9.

⁷⁰ Schröder 1991, Taf. 51 b; Schwarz 1992, Taf. 75. 2.

⁷¹ Schwarz 1991, 267.

⁷² Burgess 1995, Fig. 4.

Prado lahitinin ön yüzünde bir kurban eylemi betimlenmiştir⁷³. Sahnenin sol kısmında Grekler, sağ kısmında ise Phryg başlıklı Troia'lılar yer almaktadır. Sahnenin merkezinde, göğüs zırhı üzerinde bir gorgon kabartması bulunan ve sağ elindeki kılıcı yukarı doğru kaldırmış olan bir Grek betimlenmiştir. S. F. Schröder'e göre bu kişi Greklerin lideri Agamemnon olmalıdır⁷⁴; Agamemnon'un yanında Odysseus tasvir edilmiştir; söz konusu kabartmada betimlenen olay üzerine iki görüş ileri sürülmektedir: birinci görüş, "savaş kılıcının gömülmesi", ki bu olay Akha'larla Troia'lılar arasındaki barışı işaret ediyor; ikinci görüş ise " kurban kılıcı" betiminin sahnelendiği düşüncesidir⁷⁵. Odysseus'un arkasında duran küçük boğa, kurban olayı düşüncesini destekler. Prado'daki Akhilleus-Polyksena Lahitinde Akhilleus'un hayatının son döneminden bir kesit yansıtılmıştır. Lahit üzerindeki tüm betimler doğrudan Akhilleus ile ilişkilidir; lahit muhtemelen ısmarlanmış olmalıdır.

Lemnos'lu Flavius Philostratos (M.S. 170-249) *Heroides* (Kahramanlar Üzerine) adlı eserinde Troia Savaşıyla ilgili eski ozanlardan yaptığı alıntıları bizzat belirtmiş⁷⁶ ve alıntı yaptığı anlatıları sıralamıştır. Özellikle, Akhilleus ile Polyksena arasında yaşanan bir aşk olduğunu, Akhilleus'un Polyksena ile evlenmesi karşılığında Akhaları Troia'dan geri çekeceğini ve evlilik görüşmesi için silahsız olarak gittiği Apollon Thymbraios Tapınağında öldürüldükten sonra Polyksena'nın Akhilleus'un mezarı başında kurban edilmesini bize aktarması üzerinde dikkatle durulması gereken bir anlatıdır. Philostratos, kendinin de belirttiği gibi, evlilik hazırlıklarını ve Polyksena'nın kurban edilmesini şu anda kayıp olan eski destanlardan aktarmaktadır. Akhilleus ile Polyksena arasındaki aşk ve evlilik hazırlıkları Roma Döneminde ortaya çıkmış anlatımlar değil⁷⁷, Philostratos'un kendinin de vurguladığı gibi eski destanlardan derlenmiş anlatılardır. Philostratos, Akhilleus öleli henüz üç gün olmuşken Polyksena'nın onun mezarına gelerek ağıt yaktığını epik şiirlerden bildiğini belirtir⁷⁸.

⁷³ Schröder 1991, 160. Taf. 48, 50 a, 51 a.

⁷⁴ Schröder 1991, 160.

⁷⁵ Schröder 1991, 160.

⁷⁶ Philostratos, *Heroides*, 51. 1-6.

⁷⁷ Lyons 1997, 229, ayrıca bkz. Förster 1882, 193-238; Förster 1883, 475-478.

⁷⁸ Philostratos, *Heroides*, 51. 1-6.

Berlin Staatliche Museum’da sergilenen, M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen yüzük taşı üzerinde⁷⁹ Akhilleus’un mezarı başında (mezar steli) ağıt yakan Polyksena ve elinde kılıcı ile onu kurban etmeye hazırlanan Neoptolemos betimlenmiştir. Londra, British Museum’da sergilenen, M.Ö. 360 yıllarına tarihlenen, Ilioupersis Ressamına ait bir Apulia kırmızı figür volütlü krateri⁸⁰ üzerinde Akhilleus’un anıt mezarı yanında ağıt yakan Polyksena tasviri yer alır⁸¹. M.S. 170-249 yılları arasında yaşadığı bilinen Philostratos’un pasajına konu olan Akhilleus-Polyksena ilişkisinin M.Ö. 4. eserlerinde de konu edilmiş olması, yazarın bu anlatıları kendinden yüzyıllar önce kaleme almış ozanlardan bize aktardığını göstermektedir.

Gümüşçay, Polyksena Lahitinde betimlenen sahnelerin de kendi içinde bir birlik oluşturduğunu düşünüyoruz. Düşüncemize göre, Prado Lahitinde Akhilleus’un yaşamının son döneminde gerçekleşen olayların betimlendiği gibi, Gümüşçay, Polyksena Lahitinde de Polyksena’nın yaşamından son bir kesit aktarılmıştır; lahit üzerinde tasvir edilen sahnelerin konu olarak birbirleri ile tutarlı olması gerektiğini düşünüyoruz. Lahitin bir kenarında Polyksena’nın acımasızca kurban edilmesi karşısında saçlarını yolarak olayın dramatik yapısını bize yansıtan Troia’lı kadınların diğer kenarın ilk yarısında başı duvaklı gelin adayını (Polyksena) düğüne hazırlar vaziyette betimlenmeleri (Fig. 4a), ikinci yarısında ise bu kez aralarına henüz eli silah tutan, temsili askeri giysiler giymiş genç Troia’lı erkekleri de alarak belki de Troia savaşını sona erdirecek bu kutsal evliliği aulos ve khitara eşliğinde şarkılar söyleyerek kutlamaları (Fig. 5) Lemnos’lu Flavius Philostratos’un (M.S. 170-249) Heroides (Kahramanlar Üzerine) adlı eserinde yazdıklarını haklı çıkarmıyor mu? Lahitin 1996 yılında yapılan yayınında birinci uzun kenarı için Polyksena’nın kurban sahnesi olduğu belirtilirken⁸², ikinci uzun kenarda tasvir edilen sahnenin “A Funerary Celebration” başlığı altında incelenmesinin ve gelin adayının “seated woman” şeklinde sıfatlandırılmasının, lahit üzerindeki betimlerin bütünlüğü ile bağdaşmadığını düşünüyoruz. J. Boardman’nın Geç Klasik-1

⁷⁹ Schwarz 1992, 274-277. Taf. 76. 2.

⁸⁰ Trendall 1989, Fig. 138-139. B.M. F. 283.

⁸¹ Schwarz 1992, 286.

⁸² Sevinç 1996c, 255.

grubunda incelediği Eretria Ressamının⁸³ bezediği kırmızı figürlü vazolar üzerinde tasvir edilen evlilik hazırlığı sahneleri ile Polyksena Lahiti üzerindeki sahne karşılaştırıldığında yakın benzerlik göze çarpmaktadır. Ressamın bezediği bir pyksis üzerinde betimlenen evlilik hazırlığı sahnesinde sandalyede oturan gelin adayına genç kızlar tarafından makyaj yapılmakta ve hizmet edilmektedir⁸⁴; aynı ressamın bezediği bir epinetron üzerinde aynı şekilde, sandalyede oturan gelin adayının genç kızlar tarafından düğüne hazırlanışı tasvir edilmiştir⁸⁵.

Lahitin düğüne hazırlık sahnesi (Fig. 4a) ve kısa kenarlarından birinde yer alan kline sahnesinin (Fig. 6) ikonografisi ile Daskyleion yakınında bulunan Anadolu-Pers⁸⁶ mezar stellerinde tasvir edilen kline sahneleri arasındaki ilişkiye de dikkat çekmek gerekir. Düğüne hazırlık sahnesinde ahşap sandalyede oturan gelin adayına (Polyksena) önündeki genç kız tarafından uzatılan bir kaseyi ve içindeki yumurta? benzeri nesnelere İstanbul 5763 stelinde betimlenen kline sahnesinde de görüyoruz⁸⁷. Polyksena Lahitinde genç kız, sol eli ile içinde dört adet nesne (yumurta?-meyva?-makyaj malzemesi?, pamuk?) bulunan bir kaseyi taşımaktadır; gelin adayının (Polyksena) sağ elinde de muhtemelen kaseden almış olduğu bir nesne bulunmaktadır. M.Ö. 5. yy.'ın başlarına tarihlenen⁸⁸ İstanbul 5763 stelinin kline sahnesinde, tasvirin sol kenarında yer alan figür, sol elinde, içinde üç adet benzer nesne yer alan kaseyi tutmakta ve nesnelere birini klinede yer alan figürlere doğru uzatmaktadır; Polyksena Lahitinde, gelin adayının sağ elinin parmak uçlarında tuttuğu gibi, İstanbul 5763 stelindeki klinede uzanan erkek figür de sol elinin parmak uçlarında aynı nesneden tutmaktadır. Daskyleion'un güney-batısında yer alan Çavuşköy'de 1904 yılında bulunan mezar stelindeki⁸⁹ kline sahnesinde, mezar sahibinin karısı ya da bir yakınının ahşap bir tabure ya da bir sandalyede oturur vaziyette tasvir edilmesi; oturan kadın figürün arkasında yer alan diğer bir

⁸³ Boardman 1989, 144-146.

⁸⁴ Rehm 1994, Fig. 1a.

⁸⁵ Boardman 1989, Fig. 235.

⁸⁶ Bakır 1994, 24-30.

⁸⁷ Borchhardt 1968, Taf. 40. 1, 50; Nollé 1992, 167. Taf. 3b.

⁸⁸ Borchhardt 1968, 196.

⁸⁹ Borchhardt 1968, 206-208. Taf. 52. 1; Nollé 1992, 27-30. Taf. 9-10.

figürün elinde ayna tutuyor olması, lahitte tasvir edilen sandalyede oturan Polyksena (Fig. 4a) ve onun önünde ayna tutan kadın figürü betimini çağrıştırır. G.M.A. Hanfmann'ın Sardeis'de M.Ö. 430-420 yıllarında inşa edilen İon düzenindeki bir anıt mezara ait olduğunu düşündüğü alınlık blokları üzerinde, klinede uzanan mezar sahibinin hemen yanında kanepede oturan iki çocuk ve bir kadın figürü yer alır⁹⁰. Ödemiş stelinde⁹¹, klinede uzanan erkek figürün her iki yanında ahşap taburede oturan birer figür yer alır; soldaki figürün elinde bir khitara bulunmaktadır. Düğüne hazırlık sahnesinin sağ yarısında khitara çalan bir genç kız tasviri yer alır (Fig. 5); C. Reinsberg'e göre bu genç kız, sol yarıda, sandalyede oturan, ve kline sahnesinin yer aldığı kısa kenarda gelin evinde Nympheutria ile konuşan mezar sahibi genç kızdır⁹².

Ksanthos, Harpy Anıt Mezarının batı kenar frizinde yer alan sahne⁹³ (Fig. 4b) ile Polyksena Lahitinin düğüne hazırlık sahnesinde ahşap sandalyede oturan gelin adayına (Polyksena) genç kızlar tarafından hediyelerin sunulduğu, belki de makyaj yapıldığı sahne (Fig. 4a) arasında dikkat çeken benzerlikler söz konusudur. Her iki sahnede de sandalyede oturan genç bayana ayakta duran genç kızlar tarafından hizmet edilmekte ve hediyeler verilmektedir. Polyksena Lahitinde, genç bayan kase içinde kendine uzatılan yumurta benzeri nesnelere birini sağ eli ile tutarken diğer eli ile çan şeklindeki nesneyi (lotus çiçeği?) baş ve işaret parmağının ucu ile hassas şekilde tutarak burnuna doğru yaklaştırmaktadır. Harpy Anıt Mezarının batı frizinde ise genç bayan sol eliyle bir nar tutarken diğer eli ile çan şeklindeki nesneyi⁹⁴ (lotus çiçeği?) gene baş ve işaret parmağının ucu ile hassas şekilde tutarak burnuna doğru yaklaştırır. Krali bir sembol olan lotus çiçeği ile söz konusu figürlerin asillikleri vurgulanmıştır⁹⁵. Ahşap bir sandalyede oturan genç bayanın önünde ona hizmet eden ve hediyeler sunan üç bayan tasvir edilmiştir. Üçlü grubun en solunda yer alan genç

⁹⁰ Hanfmann-Erhart 1981, Fig. 1, 7.

⁹¹ Borchhardt 1968, Taf. 52. 2.

⁹² Reinsberg 2001, 79 vd.

⁹³ Boardman 1995, Fig. 211. 1.

⁹⁴ Atina'da yer alan, klasik çağa ait bir kabartma üzerinde benzer bir lotus çiçeğini tutan çocuk tasviri bulunmaktadır. Bkz. Bruns-Özgan 1987, 96. Taf. 14. 2.

⁹⁵ Polat 1998, 110.

kızın sağ elinde yumurta benzeri bir nesne bulunmaktadır. Ortadaki genç kız ise sol elinde tuttuğu çan şeklindeki nesneyi (lotus çiçeği?) hafifçe burnuna yaklaştırmaktadır. G. Polat, Harpy Anıt Mezarının batı kenarında tasvir edilen iki genç kızın, ölen yöneticinin kızları olması gerektiğini belirtir⁹⁶. Polyksena Lahitinde ve Harpy Anıt Mezarında kaliteli mobilya işçiliği gösteren tornalanmış ahşap sandalyeler üzerinde oturan ve kendilerine uzatılan hediyeleri kabul eder durumda betimlenen genç kız tasvirlerinin benzer örnekleri araştırılarak ikonografik açıdan detaylı şekilde ele alınmaları gerekir.

Kurban sahnesinin yer aldığı uzun kenar ile kurban edilen kızını bir ağacın altında yere çökmüş vaziyette izleyen annesi Hekabe'nin tasvir edildiği sağ kısa kenar bizim düşüncemize göre de C. Reinsberg'in haklı olarak belirttiği gibi bu kenarın bir devamı niteliğindedir; Akhilleus'un mezarının sağ kenarının bu kenardan da izlenebiliyor olması C. Reinsberg'i haklı çıkarmaktadır.

Mimari Açıdan Değerlendirme

Polyksena Lahiti, lahit teknesinin üst kesiminde ve kapağında işlenen İon düzeni çatı mimarisine ait tasvirleriyle (Fig. 10-14), geç arkaik – erken klasik dönem Batı Anadolu İon mimarisinin geleneksel çizgilerini yansıtan özellikleriyle dönem mimarisine ışık tutması açısından son derece önemlidir⁹⁷. Lahit teknesinin üst kesiminde ve kapağında işlenen mimari elemanlar, dizilimleri, alınlık ve özellikle iki yöne eğimli çatıda uygulanan kalypter, stroter ve antefiks gibi detayları ile, arkaik ve erken klasik İon yapılarında çatı mimarisini anlamaya yönelik buluntuların azlığından doğan boşluğu doldurmada özel öneme sahiptir. Polyksena lahitinin ionik çatı mimarisi modellenmiş tasarımı, dönemin genel İon çatı mimarisindeki önemi yanında, lahitin bulunduğu bölge olan Hellespontos Phrygia'sı ile Anadolu'daki dört önemli Pers satraplık merkezinden⁹⁸ biri olan Daskyleion ve yakın çevresindeki mimari faaliyetlere ışık tutması açısından da incelenmelidir.

⁹⁶ Polat 1998, 110.

⁹⁷ M.Ö. 4. yy. ortalarına tarihlenen Ağlayan Kadınlar Lahiti, benzer şekilde İon mimarisi modelidir, bkz. Koenigs-Philipp 1996, 133, Abb. 1-2. Roma İmparatorluk dönemine ait bazı lahitlerde de mimari tasvirler izlenebilmektedir, bkz. Koch 2001, 32, 169. Res. 6. 3, 7.3, 45, 64, 65, 68; arkaik ve klasik dönem lahitleri için bkz. Hitzl 1991.

⁹⁸ Balcer 1988, 1-21; Balcer 1993, 87.

Lahit teknesinin üst kısmında, dört kenarı kuşatan iki fascialı architrav uygulanmıştır (Fig. 10). Architravın üst kısmında yer alan ve tüm architravı kuşatan ince silme, lahit kapağının en alt sırasını oluşturan İon kymalarının aksında yer alması gereken inci dizilerinin yapılacağı kuşağa ait olmalıdır. Ancak lahitin plastik ve mimari tasvirlerinin bazı noktalarında görülen tamamlanamamış kısımlar⁹⁹, bu bölümdeki inci dizilerinin de işlenememiş olabileceğini gösterir.

Polyksena lahitindeki İon çatı mimarisi tasvirinde kullanılan iki fascialı architrav (Fig. 14-a), lahit kapağının bir İon yapısını örnek aldığı veya İon mimarisinin oransal değerleriyle bir modellemenin uygulandığı düşünülecek olursa, hem arkaik dönem hemde lahitin yapılmış olduğu yaklaşık M.Ö. 500-490 yıllarındaki Batı Anadolu İon mimarisinde kullanılan çatı tasarımlarına dair tartışmalarda önemli bir bulgu olarak ön plana çıkar. Batı Anadolu arkaik İon yapıları için önerilen üç fascialı architravın geleneksel kullanımı teorisi ve bu teoriyi desteklemek amacıyla işaret edilen, tekil örnekler olarak sunulabilecek Didyma Apollon tapınağı üç fascialı architravı ve Larissa buluntusu bir model yapıda Proto-İonik başlık taşıyan sütunlar üzerinde tasvir edilen üç fascialı architrav dışında herhangi bir erken örneğin bulunmayışı Batı Anadolu yapılarında üç fascialı architravın geleneksel kullanımına ait düşüncelerin farklı örneklerle değerlendirilmesi aşamasında tartışmalıdır¹⁰⁰. Polyksena lahitinde tasvir edilen iki fascialı architrav, Batı Anadolu İon yapılarında üç fascialı architravın geleneksel kullanımı teorisine karşıt düşünceler sunulabilmesine olanak sağlar. Buluntu merkezlerinin yakınlığı ve iki örneğin yakın tarihli olması nedeniyle paralel değerlendirilebilecek Polyksena Lahiti ve Daskyleion Erken Klasik Yapı¹⁰¹ architravlarının iki fascialı olması (Fig. 14-b), iki fascialı architravın üç fascialı ve olasılıkla düz architravlarla birlikte, Batı Anadolu İon yapılarında paralel kullanıldığı düşüncesini destekler¹⁰².

⁹⁹ Lahitin kurban sahnesinin devamı olan sağ kısa kenarında, solda yer alan genç kızın sağ eli ve kolu bitirilemeden bırakılmıştır. Lahit kapağında Polyksena'nın kurban edilişinin tasvir edildiği uzun kenarın üstünde yer alan çatı kapama kiremitleri ve antefiksler ile alınlık bölümleri tamamlanamamıştır, bkz. Sevinç 1996c, Fig. 11.

¹⁰⁰ Üç fascialı architravın Batı Anadolu İon mimarisinde geleneksel kullanıma sahip olduğunu öne süren görüşler için, bkz. Dinsmoor 1950, 131; Gruben 1963, 147.

¹⁰¹ Ateşlier 2001, 149, Fig. 7, 9-10.

¹⁰² Batı Anadolu İon mimarisi kapsamında değerlendirilebilecek Ege Adaları'na ait örneklerden Delos Naksoslular Oikosu (yaklaşık M.Ö. 560) architravları iki fascialıdır, bkz. Courbin 1980,

Lahit kapağında İon kyması kuşağı, dar friz, geisipodes kuşağı, ikinci İon kyması kuşağı şeklinde dizilime sahip mimari elemanların tasviri izlenebilmektedir (Fig. 12-13, 14-a). Polyksena lahitinin mimari açıdan tarihlenmesi aşamasında en önemli bulgular olarak ön plana çıkan İon kymaları farklı yüksekliklerde iki farklı kuşak halinde lahit kapağında tasvir edilmiştir. Alt İon kyması boyut olarak, diğer kuşağı oluşturan kymalardan biraz daha yüksektir ve lahit kapağının en alt mimari dizinini oluşturur. Üst İon kyması kuşağı ise geisipodesin üzerinde, lahit kapağındaki çatı mimarisi tasvirlerinin son dizisini oluşturur. Lahitte tasvir edilen İon kymaları, üst sırada köşe palmetiyle alt sırada ise köşe lotuslarıyla sonlandırılmıştır¹⁰³. Her iki gruptaki kymalar omuz üzerinde hafif kavislidir ve bu özellik Polyksena Lahiti kymalarının M.Ö. 6. yy. ortalarına tarihlenen dik çerçeveli ve kısa kamalı kymalarından daha sonra yapıldığını gösterir¹⁰⁴. Kyma omuzlarındaki bu kavis yanında, kyma diplerinin M.Ö. 5. yy.'ın ilk çeyreğindeki üçgenimsi form ve sivri profiline yaklaşmış olduğu gözlemlenir¹⁰⁵. Ancak kyma dipleri sivri şekle henüz ulaşmamıştır ve hafif yayvan şekillidir. Polyksena Lahitinde kyma çerçeveleri arasında sınır oluşturan kamalar, kyma yüksekliğinin 3/4'ü kadar yükselmektedir. Kyma yan çerçeveleri arkaik dönemden klasik döneme doğru dikdörtgen formdan kavisli forma doğru gelişim gösterir; bu gelişimin doğal sonucu olarak, kyma dipleri arasındaki boşluk genişlemekte ve kyma aralarındaki kamalar giderek yukarıya doğru uzamaktadır. M.Ö. 6. yy. son çeyreğide kamaların kyma yüksekliğine oranı 1/2 iken¹⁰⁶, M.Ö. 5. yy. ikinci çeyreğinde

105-107, Pl. 26, 74.2. Diğer bir Adalar örneği olan Naksos Sangri Demeter tapınağı (yaklaşık M.Ö. 530) architravı düz olarak önerilmektedir, bkz. Gruben 2001, 368, Abb. 276. Paros A tapınağında (yaklaşık M.Ö. 530) ise üç fascialı architrav uygulanmıştır, bkz. Dinsmoor 1950, 132. Batı Anadolu ve Adalar dışında iki fascialı architrav uygulaması güney İtalya'daki Metapontum D tapınağında da izlenebilmektedir, bkz. Mertens 1977, 157, fig. 9. Üç fascialı architravın Batı Anadolu İon yapılarında geleneksel kullanıma sahip olduğu düşüncesinden hareketle Batı Anadolu arkaik dönem İon mimarisinin en önemli örneklerinden biri olan Ephesos Artemis Tapınağı (yaklaşık M.Ö. 550) deneme çizimine, buluntu olmaksızın üç fascialı architrav eklenmiştir, bkz. Hogarth 1908, Pl. 13.

¹⁰³ Polyksena Lahitinde İon kymalarını sınırlayan köşe palmetine işlev olarak benzerlik gösteren bir örnek, arkaik Didyma Apollon Tapınağı buluntuları arasında mevcuttur, bkz. Gruben 1963, Frgt. 20. Abb.24.

¹⁰⁴ Schneider 1984, 333-343, Fig. 6-12 ; Koenigs 1986, 118.

¹⁰⁵ Boardman 1959, 180, Pl. 26 ; Thieme 1993, 49, Pl. 9.3.

¹⁰⁶ Gruben 1982, Taf. 146 ; Koenigs 1986, Taf. 11. 1-2.

kamaların tüm kyma yüksekliğince yapıldığı bilinmektedir¹⁰⁷. Polyksena Lahiti kymaları, satrap Artabazos (M.Ö. 477-468) tarafından inşa ettirilen Daskyleion Erken Klasik Yapı kymalarına göre form ve profil açısından biraz daha erken olmalıdırlar¹⁰⁸ (Fig. 14 a-b). Kyma alt profillerinin Daskyleion örnekleri kadar sivrileşmemiş olması, kyma omuzlarının Daskyleion örneklerimize göre daha az kavise sahip olması ve kyma formunun Daskyleion örneklerine kıyasla üçgen biçimden daha uzak oluşu bu düşüncemizi desteklemektedir. Polyksena Lahiti kymalarına ait tüm bu kriterler çerçevesinde mimari yönde yapılacak bir tarihlenmenin M.Ö. 500-490 yıllarını işaret ettiği söylenebilir.

Lahit kapağında, birinci İon kyması kuşağının üzerinde yer alan dar silme, bazı İon yapılarında kullanımı izlenebilen kabartmalı veya düz friz kuşağının stilize tasviri olabilir. İon mimarisinde kabartmalı veya düz friz kullanımı Batı Anadolu ve Adalar arkaik İon yapılarının bazı örneklerinde izlenebilmektedir¹⁰⁹. Bu kullanım, Batı Anadolu İon mimarisi geleneklerinden biri olarak değerlendirilirse, Polyksena Lahitinde iki İon kyması arasında, geisipodesin altında yer alan düz silme, frizin stilize kullanımı veya bazı araştırmacılar tarafından İon mimarisinin bir mimari unsuru olarak önerilen “dar friz” olarak düşünülebilir¹¹⁰. Nitekim Polyksena Lahiti ile paralel değerlendirilebilecek Daskyleion Erken Klasik Yapı buluntuları arasında da dar friz olarak değerlendirilebilecek buluntular mevcuttur¹¹¹ (Fig. 14-b).

Lahit kapağında dar friz üzerinde yer alan geisipodes kuşağı, İon mimarisi üst yapı tasarımlarının Batı Anadolu erken örnekleri için önemli bilgiler sunar. Polyksena Lahiti kapağında uygulanmış olan geisipodesler Batı Anadolu İon yapıları buluntuları içerisinde, Labraunda geç arkaik in-antis buluntuları¹¹², ve Daskyleion Erken Klasik Yapı malzemesi¹¹³ (Fig. 14-b)

¹⁰⁷ Thieme 1993, 49.

¹⁰⁸ Ateşlier 2001, 150.

¹⁰⁹ Arkaik Didyma Apollon tapınağına ait Gorgon kabartmalı köşe blokları Schattner tarafından architrav ve architrav üzerine binen kabartmalı friz olarak önerilmektedir, Schattner 1996, 2, 17-23. Abb. 19 a-b. Adalar arkaik İon mimarisi örneklerinden Naxos Sangri Demeter tapınağında düz friz kullanımına yönelik öneriler mevcuttur, Gruben 2001, 368. Abb. 276. Delphi, Siphnos'lular hazine binasında kabartmalı friz kullanımı mevcuttur, Dinsmoor 1913, 62-63. Fig. 10.

¹¹⁰ Bingöl 1990, 102.

¹¹¹ Ateşlier 1999, 111. Lev. 39.

¹¹² Thieme 1993, 48-50. Fig. 5-6. Pl. 9. 6-7.

¹¹³ Ateşlier 2001, 149-150. Fig. 12-13.

ile birlikte ele geçmiş en erken geisipodes uygulamalarıdır¹¹⁴. Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı¹¹⁵ ve arkaik Didymaion'un¹¹⁶ rekonstrüksiyonlarında geisipodes kullanımına yer verilmiş olsa da kazı buluntuları içinde söz konusu parçalara ait bir işaret bulunmamaktadır¹¹⁷. Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı buluntuları arasında mermer sima parçalarına rastlanmasına karşın¹¹⁸ geisipodes buluntusu mevcut değildir. Ege adalarında da durum farklı değildir; Naksos Yria'daki Dionysos Tapınağında¹¹⁹ (M.Ö. 580/70-550) ve Naksos, Sangri'deki Demeter Tapınağında¹²⁰ (M.Ö. 530) geisipodes kullanılmamıştır; ayrıca Delphi Apollon kutsal alanında yer alan Siphnos (M.Ö. 525), Massalia (M.Ö. Geç 6. yy.) ve Knidos'luların (M.Ö. 6. yy. ortaları) hazine binalarında da aynı şekilde geisipodes kullanımını mevcut değildir¹²¹.

Geisipodes kuşağının iki İon kyması arasında yer alması, özellikle Daskyleion Erken Klasik Yapı ve erken İon yapılarının ardılları içinde önemli bir örnek olarak işaret edilebilecek Priene Athena Tapınağı gibi örneklerde¹²² de benzer tasarımın izlenmesi nedeniyle kanonik bir özellik olarak görülebilir ve bu özellik Polyksena Lahiti kapağında İon mimarisi özelliklerini yansıtan bir çatı tasvirinin varlığını destekler (Fig. 14 a-b).

¹¹⁴ M.Ö. 6.yy. sonlarına tarihlenen ve Heksagonal yapıya ait olduğu önerilen Delos buluntusu ve hangi yapıya ait olduğu bilinmeyen, ancak arkaik döneme tarihlenen Larisa buluntusu birer parça arkaik dönem geisipodeslerinin tekil buluntularını oluşturur, bkz. Wesenberg 1996, 14. Abb. 13-14. O. Bingöl, M.Ö. 6. yy. Batı Anadolu peripteral İon yapılarında geisipodes buluntusunun olmadığını ve aynı zamanda M.Ö. 5. yy. peripteral yapılarında da bu buluntuya rastlanmadığını belirtir. Bkz. Bingöl 2001, 32. Daskyleion Erken Klasik Yapı ve Polyksena Lahitinde geisipodes kullanılmıştır; Daskyleion yapısı peripteral değildir; Polyksena Lahitinde tasvir edilen yapı modelinin peripteral olup olmadığı ise tartışmaya açıktır. Ayrıca Sinope Steli (M.Ö. 460-450) üzerinde, geri planda tasvir edilen İon düzenli yapıda da geisipodes kuşağı kullanılmıştır. Bkz. Bingöl 1990, Taf. 18. 1.

¹¹⁵ Hogarth 1908, Pl. 15.

¹¹⁶ Gruben 1963, Fig. 39.

¹¹⁷ Bingöl 2001, 32.

¹¹⁸ Muss 1994, Abb. 138, 142-159.

¹¹⁹ Gruben 1996, 68. Abb. 8.

¹²⁰ Gruben 1996, 73. Abb. 16; Gruben 2001, Abb. 278.

¹²¹ Dinsmoor 1950, 138. Fig. 50; Lawrence 1996, 94-95. Fig. 132, 135-136; Gruben 2001, Abb. 59.

¹²² Priene Athena Tapınağıyla yakın tarihli iki örnek; Halikarnassos Maussolleionu ve Labraunda Zeus Tapınağında geisipodes alt İon kymasıyla üstte yer alan lesbos kyması arasındadır, Jeppen 2002, 131-132. Fig. 13; Hellström-Thieme 1982, 54. Pl. 42. Her iki yapıda uygulanan lesbos kyması Polyksena Lahiti, Daskyleion Erken Klasik Yapı ve Priene Athena Tapınağında görülen ikinci İon kyması yerine kullanılan mimari süslemeye bağlı bir detay farkı olmalıdır.

Geisipodes kuşağının, kline sahneli kısa kenar üzerinde yer alan bölümünde iki dişin eksik olduğu görülmektedir. Eksik olan dişlerin üst bağlantı noktaları keski ile işlenerek, diğer diş bağlantıları hizasından içe doğru girinti yapmaktadır; bu girintinin nedeni, olasılıkla bu bölümde kapağın işlenmesi sırasında hasar gören iki dişin yerine eklenti bir malzemeyle yapılan onarım olmalıdır. Söz konusu eklenti dişlerin her iki yanındaki dişlerin yanısıra üst kısımlarını da kapsayan yanık izlerinin bulunması, burada kullanılan eklenti dişlerin olasılıkla ateşle pişirilerek sertleştirmek istenilen bir malzeme (pişmiş toprak?) olabileceğini akla getirmektedir.

Geisipodesin üzerinde ikinci İon kyması kuşağı yer almaktadır. Kapak altında yer alan kymalardan daha küçük boyutlu, ancak aynı form özelliklerine sahip bu kyma sırasının altında, kymaların aksına uyan ve her kama arasında (her kyma çerçevesi altında) dörder tane inci dizisi yer alır. İkinci kyma kuşağı, köşelerde köşe-palmetleriyle sonlandırılmıştır. Kyma aksında yer alan dörder inci dizisi, sanki kenarlarından bastırılıp aks aralarına sıkıştırılmış izlenimi vermektedir; inciler dar ve şişkin profillidir. Kyma aksında dörtlü inci grubu kullanımı, İon düzeni diğer yapılarda rastlanmayan istisna bir özelliktir.

Çatı yapısında geison bulunmamaktadır¹²³; iki yöne eğimli çatı, ikinci İon kyması sırasının hemen üzerinden başlar¹²⁴. Lahit kapağının kurban sahnesi üzerindeki düz çatı kiremitlerinin (stroter) tamamlanmış, ancak kapama kiremitlerinin (kalypter) bitirilmemiş olması (Fig. 10, 12) hatta kaçak kazı sırasında tahrip edilmiş olan kapağın kırık kısmı üzerinde yer alan son kapama kiremitlerinin (antefiks) bazılarının profillendirilmiş, bazılarının ise profillendirilmeyişi yanında, bunlardan birinin profillendirme işleminin yarı yarıya tamamlanmış olması, çatıyı işleyen sanatçının yarım profili dahi bitiremeden bir anda işi bırakmış olduğunu göstermektedir. Diğer uzun kenarda ise kalypter, stroter ve antefiksler detaylandırılmıştır (Fig. 11). Çatıda dört sıra stroter ve bunlara paralel dört sıra kalypter dikey

¹²³ İon yapılarında geison kullanımı ve profilleri için bkz. Koenigs-Philipp 1996, 137. Abb. 7.

¹²⁴ Metapontum D tapınağında da geison kullanılmamıştır ve yapıda iki yöne eğimli çatı geisipodesin üzerinden başlar. Geisonun kullanılmaması yanında, Polyksena lahiti ile benzer bir diğer özellik simanın kullanılmamasıdır (Polyksena Lahiti kapağında uzun kenarlarda sima bulunmamaktadır) ve iki yöne eğimli çatı son kapama kiremiti sırasını oluşturan aslan başı şeklinde bezenmiş antefikslerle başlar, bkz. Mertens 1977, fig. 9.

hatta genel dizilimi oluşturur. Kalypterler korinth formludur¹²⁵. Son kalypter sırasını oluşturan antefikslerin altında, geison gibi, sima da bulunmaz (Fig. 10, 12). Çatının üst bölümünde, mahya kiremitlerinin işlenmesi için dik açılı bir kuşak tüm yatay hat boyunca uzanır; kabaca işlenmiş olan bu kuşak kalyptere oranla daha yüksektir. Bu kabaca işlenmiş kuşağın kalyptere göre yüksek olması, mahya kiremitlerinin işlenmek istendiğini ancak tamamlanamadığını gösterir. Antefiksler 1/4 oranında dik yükselerek, ikinci yarısında içbükey profil yapmıştır ve bu nedenle tepe noktası hafif sivridir (Fig. 11). Benzer formlu antefiksler Kıta Yunanistan'da Nemea¹²⁶ ve Thebai'den¹²⁷, Batı Anadolu'da ise Thasos'dan bulunmuştur ve M.Ö. 550-490 arasına tarihlenir¹²⁸. Bu buluntularda antefiksler palmetlerle bezelidir. Antefikslerin palmetle bezenmesi için en uygun form ve benzer örnekler göz önünde bulundurulduğunda, Polyksena Lahiti kapağında tasvir edilen antefikslerin palmetlerle bezeneyeceği, ancak diğer yarım kalmış unsurlar gibi bunların da tamamlanamadığı düşünülebilir¹²⁹.

Polyksena Lahitinin kapağının kısa kenarları üzerinde, İon mimarisi genel özelliklerine ve iki yöne eğimli çatı formuna uygun olarak alınlıklı tasarım bulunmaktadır (Fig. 10-11), ancak alınlık işçiliği de mimari ve plastik tasvirlerin bir bölümünde olduğu gibi bitirilememiştir. Köşe ve tepe akroterleri için oluşturulan düzlemleri¹³⁰ (Fig. 10-11) ile dış konturları işlenmiş olan alınlıklar, kısa kenar çatı düzleminde dışarı taşar şekilde kabaca işlenmiştir (Fig. 10-11). Bu düzenleme, alınlığın kabartmalı yapılmak

¹²⁵ Mimari terracotalarda Korinth sistemi ile ilgili genel değerlendirme ve form özellikleri için, bkz. Winter 1993, 19-21. M.Ö. 550 sonrası Batı Anadolu'da yaygın şekilde kullanılan mimari çatı terracotaları korinth sistemindedir ve yaklaşık M.Ö.6. yy. ortalarına tarihlenen Larisa ve Thasos buluntuları bu öneriyi destekler, Winter 1993, 251-252. Fig. 25. Ayrıca Didyma'da bulunan ve "Ostbau" olarak isimlendirilen yapıda (M.Ö. 6. yy. ortaları), Lakonia tipi kalypterler kullanılmışken, antefiksler ve mahya kiremitleri Korinth formludur, bkz. Tuchelt 1989, 158-170. Abb. 25, 27-29 ; Schneider 1990, 218-220. Fig. 2-4, 8.

¹²⁶ Winter 1993, Pl. 77-78.

¹²⁷ Winter 1993, Pl. 83-84.

¹²⁸ Winter 1993, Pl. 104-105.

¹²⁹ Polyksena Lahiti kapağında işlenen antefiksler, kabartma şeklinde yapılacak bir bezeme için yeterli profil derinliğine sahip değildir. Bu nedenle üzerinde yapılacak bezeme kazıma veya boya ile yapılmak istenmiş olmalıdır, ancak her iki uygulamaya yönelik izler mevcut değildir.

¹³⁰ Köşe akroterleri için oluşturan dışa taşkın profilli düzlemler, lahit kapağının yerleştirilmesi sırasında kullanılan halatların bağlanabilmesi amacına da yöneliktir.

istendiğini, ancak tamamlanamadığını gösterir. Polyksena Lahiti alınlığı bu özelliğiyle Batı Anadolu erken İon yapıları çatı mimarisi için önemli bir veri oluşturur; çünkü Batı Anadolu'da M.Ö. 5. yy. ortalarına kadar İon yapılarına ait kabartmalı alınlık buluntusu mevcut değildir¹³¹. Batı Anadolu'da, İon yapıları içinde bilinen kabartmalı alınlıklardan en erken olanı, iki mermer parçadan meydana gelen ve biri 1969 yılında¹³², diğeri 1977 yılında¹³³ bulunmuş olan Sardeis'de inşa edilmiş İon düzenindeki bir anıt mezara ait olan parçalardır. Kline sahnesi tasvirli, üst silmesinde inci dizisi kuşağına sahip, iki üçgen parçadan oluşan Sardeis alınlığını G. M. A. Hanfmann M.Ö. 430-420 yıllarına tarihler¹³⁴. Polyksena Lahiti alınlıkları dışarıya doğru yaklaşık 10 cm. kadar taşkın bırakılmıştır; çatının alınlığa yakın kenarlarında yer alan stroterler yarım bırakılmış ve lahit kapağının alınlık ile akroterleri de kapsayan her iki kenarı sivri uçlu keski ya da çekiç¹³⁵ ile kabaca işlenmiştir. Söz konusu yarım bırakılma işlemleri, lahit kapağının diğer yarım kalan detaylarında olduğu gibi daha sonra yapılacak bir işlemin habercisidir. Kapağı işleyen usta, alınlık yönüne yanaşık stroterler ile alınlık dış yüzeyi arasında kalan alanda profillendirme işlemine başlamış, ancak bitirememiştir (Fig. 11). Kısa kenarlarda, üst kyma kuşağının üzerindeki düzlem işlenerek bitirilme noktasına getirilmiş olsa da, kaba şekilde çekiçlenmiş alınlık alt çizgisinin düzgün olmaması nedeniyle silmenin üst çizgisi düzgün değildir. Kapağın köşe noktalarında yer alan

¹³¹ İon yapılarında alınlığın kabartmalı yapılması M.Ö. erken 5. yy. özelliği olarak değerlendirilir, bkz. Dinsmoor 1950, 132. Alınlık kabartmalarının en erken örnekleri, Gela ve Selinus'taki tapınaklarda kullanılan pişmiş topraktan yapılmış büyük gorgon başları olarak karşımıza çıkar, bkz. Boardman 1996, 152. Kıta Yunanistan'daki ilk taş alınlık ise Korkyra Artemis Tapınağına aittir, Boardman 1996, 153, Fig. 187. Atina Akropolis'inde ise büyük çoğunluğu kireç taşından yapılmış alınlık parçaları mevcuttur ve bunlar büyük oranda M.Ö. 510, yani Tyran karşıtı ayaklanma ve peşinden gelen yıkımdan hemen önceye tarihlenir. Bu parçalar eski Athena Tapınağına ait olabileceği gibi, daha küçük oranlı alınlık parçalarının varlığı, en azından birkaç küçük boyutlu kabartmalı alınlığa sahip yapının bu dönemde Akropolis'te var olduğunu işaret eder, bkz. Beyer 1977, 50-74, Abb. 11-18, 20-21, 23-24, 26-29, 32 ; Boardman 1996, 154-155, Fig. 188-193. Bu buluntular klasik dönem öncesi mimari yapılarda kabartmalı taş alınlık kullanımını ortaya koyar. Ancak Batı Anadolu'da arkaik İon mimarisine ait kabartmalı alınlık buluntuları henüz ele geçmemiştir.

¹³² Hanfmann 1974, 289-302. Pl. 99-102.

¹³³ Hanfmann-Erhart 1981, 82-90. Fig. 1, 4-8.

¹³⁴ Hanfmann-Erhart 1981, 82, 87.

¹³⁵ Sivri uçlu keski ve çekiç kullanımı için bkz. Adam 1966, 3-17.

çıkıntılarının kapağın kaldırılması sırasında halatların bağlanması amacıyla yapılmış olduğu anlaşılmaktadır; ancak çıkıntılarının lahitin oturma zeminine paralel olması ve alınlık eğimine doğru uzanmaları, kapak üzerindeki çatı modelinin bitirilememiş akroterlerine ait bir işlemin gerçekteştirileceği fikrini vermektedir; benzer akroter örnekleri Ege adalarından Keos'daki Karthaiia'da yer alan ve M.Ö. 6. yüzyılın sonu, 5. yüzyılın başlarına tarihlenen Athena(?) tapınağında¹³⁶, M.Ö. 550-540'a tarihlenen Korinth Apollon tapınağında¹³⁷ ve M.Ö. 510-500'e tarihlenen Olympia'daki Megara'lılar hazine binasında¹³⁸ yer almaktadır. Lahitin dört köşesinde yer alan son saçaklık kiremitleri¹³⁹ ile kaldırma çıkıntıları arasındaki alanda, saçaklık kiremitlerinden yukarıda bulunan ve kapağın kısa kenarına doğru uzanan kuşağın üzeri profillendirilmiştir (Fig. 11); söz konusu detay, daha sonra tamamlanacak olan akroter tabanının etrafını dolaşarak alınlık eğimi boyunca uzanacak olan geison kiremidini ya da simayı temsil ediyor olmalıdır; benzer bir geison kiremidi Atina akropolisinde bulunan ve M.Ö. 500-480'e tarihlenen bilinmeyen bir yapıda da kullanılmıřtır¹⁴⁰. Alınlık üst hattı boyunca uzanan ve alınlık yan köşelerinde, akroterin dışını dolaşarak son saçaklık kiremidi üzerine taşan sima (Fig. 10-11) örnekleri arasında M.Ö. 570'e tarihlenen Aegina Aphaia tapınağının erken evresinin (Poros tapınağı) çatısı gösterilebilir¹⁴¹. Eğer alınlık bitirilmemiş olsaydı, akroterin etrafını dolaşan sima ile alınlık eğimi boyunca yukarıya doğru uzanacak olan eğimli sima köşede buluşacak, alınlığın altında yer alan düz kuşak ise geisonu oluşturacaktı. Alınlıklarına yapılması düşünölen olası kabartmaları tamamlanamamış olsa da, Polyksena Lahiti alınlıklarının, Batı Anadolu İon yapılarında kabartmalı alınlık kullanımına ait en erken buluntu olduğu söylenebilir.

¹³⁶ Ohnesorg 1993, 95-96. Taf. 25.

¹³⁷ Winter 1993, 24. Fig. 3.

¹³⁸ Winter 1993, 28-32. Fig. 4.

¹³⁹ Saçaklık kiremidi uygulamaları için bkz. Tuchelt 1989, Abb. 25, 27, 29, 31, 33-34; Schneider 1990, 211-222. Fig. 3, 5-6, 8. Pl. 27a (M.Ö. 550-500); Winter 1993, Pl. 7 (M.Ö. 550-540), 84 (M.Ö. 500-490), 95 (540-530); Ohnesorg 1993, Taf. 25 (Geç 6.-Erken 5. yy).

¹⁴⁰ Winter 1993, 228. Pl. 100-101.

¹⁴¹ Schwandner 1985, Farbtafel. 83. Abb. 52, 109. Abb. 69, 110. Abb. 70; Winter 1993, 170. Fig. 20 a-b.

Polyksena Lahiti İonia'dan bölgeye göç etmiş ya da çalışmak için gelmiş bir ya da birkaç ustanın eseri olmalıdır. Anadolu-Pers unsurlarının¹⁴² İon sanat anlayışı ile bir sentezi olan Polyksena Lahitinin ortaya çıkarıldığı Biga'ya bağlı Gümüşçay beldesi, bölgeyi kontrolü altında bulunduran Pers satraplık merkezi Daskyleion'un yaklaşık 70 km. kuzey-batısında yer almaktadır. M.Ö. 6. yy.'ın sonu ve 5. yy.'ın ilk çeyreğinde Daskyleion'da gerçekleştirilen yapı faaliyetleri¹⁴³ çerçevesinde, Kserkses'in iki önemli generalinden biri olan ve Yunanistan seferi dönüşü Daskyleion'a satrap olarak tayin edilen Artabazos¹⁴⁴ (M.Ö. 477-468), aynı tarihlerde Pers kralı Kserkses'in Kelainai'de (Dinar) inşa ettirdiği gibi¹⁴⁵ bir saray yapısı inşa ettirmiştir¹⁴⁶; in-antis planlı, girişinde iki penceresi bulunan¹⁴⁷ İon düzenli bu yapının çatı elemanlarının dizilişi Polyksena Lahiti kapağında işlenen çatı yapısı ile yakın benzerlik göstermektedir (Fig. 14). İki fascialı architravları, architravların üst hattı boyunca uzanan inci dizileri¹⁴⁸, geisipodes kuşağının altında yer alan dar friz, geisipodes kuşağının üzerindeki taenia ve çatının üst kısmında küçük, alt kısmında büyük olmak üzere iki kuşak halinde düzenlenmiş İon kymaları her iki örnekte de bulunmaktadır. Muhtemelen Kyzikos'dan ya da İonia'dan çalışmak üzere gelmiş İonia'lı (Miletoslu?) bir mimarın eseri olduğu düşünülen¹⁴⁹ Daskyleion Erken Klasik Yapısı, erken klasik dönem İon mimarlığı için son derece önemli bilgiler sunan ve bölgeye gerçekleşen usta göçü hakkında fikir edinmemizi sağlayan önemli bir eserdir. T. Bakır, "Pers'lerin Daskyleion'da İonia'lı mimar ve taş ustalarını çalıştırdıklarını, bu Anadolu ustalarının burada hem İon mimari tarzını uyguladıklarını, hem de Pers geleneğinde süslemeler yaptıklarını" belirtir¹⁵⁰. F. Işık, söz konusu usta göçünün bir tek

¹⁴² Bakır 1994, 24-30; Bakır 2003, 9.

¹⁴³ Ateşlier 2001, 147-168.

¹⁴⁴ Hdt. 7.66; 8. 126-129.; 9. 41-42, 58, 66, 70, 77, 89; Diod. Sic. 11. 32. 1; 11.33. 1; 11. 44. 4; 12. 3. 1; 12. 4. 1; Thuk. 1. 129-132 (satrap olarak tayin edilmesi); Nepos. Paus. 2. 5; 4. 1; Polyaeus Strat. 7. 33. 1-3.

¹⁴⁵ Ksen. Anab. 1.2. 7-9.

¹⁴⁶ Ateşlier 2001, 157.

¹⁴⁷ Ateşlier 2001, 151-153. Fig. 17-19, 21.

¹⁴⁸ Polyksena Lahitinde architrav üzerindeki inci dizileri profilendirilmiş ancak detaylandırılmamıştır.

¹⁴⁹ Ateşlier 2001, 159-160.

¹⁵⁰ Bakır 2003, 9.

tarihsel nedeni olduğunu, bu nedeni de, “ustaların M.Ö. 547’de başlayan Pers egemenliğine tahammülsüzlüğü ve doğulu egemenlerin heykeltraşları kendi hizmetlerinde yönlendirme alışkanlıklarını içlerine sindiremeyişleri” olarak belirtir¹⁵¹. Biga’da 1948 yılında bulunmuş olan, bir tanesinin üzeri Grekçe yazıtlı iki adet sütun ve bir İon başlığı W. Koenigs tarafından yayınlanmış¹⁵² ve M.Ö. 520-510 yıllarına tarihlenmiştir. Sütunlardan birinin üzerinde bir kutsal alanda Leukippos oğlu tarafından inşa ettirilen naosdan bahsedilmiştir¹⁵³; söz konusu yapıda çalışan mimar da olasılıkla İonia’dan gelmiş bir sanatçıdır¹⁵⁴. Daskyleion’da bulunan küçük bir İon köşe akroterinin de Milet okulu ürünü olduğu düşünülür¹⁵⁵. M.Ö. erken 5. yüzyılda Daskyleion’un kontrolü altında bulunan Kyzikos¹⁵⁶ ile Daskyleion arasında yer alan Miletouteikhos¹⁵⁷ ve Polyksena Lahitinin bulunduğu Biga yakınlarındaki Didymateikhe¹⁵⁸ gibi İon yerleşimcilerin kurduğu küçük yerleşimler olasılıkla İonia’dan bölgeye çalışmak amacıyla göç etmiş¹⁵⁹ insanların kurduğu küçük yerleşim birimleridir¹⁶⁰.

Polyksena Lahitinin kapağı üzerindeki mimari öğeleri muhtemelen, bir heykeltıraşdan ziyade daha önce bir İon yapısının inşasında görev almış bir mimarın yapmış olması gerekir; diğer olasılıkları, mimariyi iyi tanıyan bir heykeltıraş, ya da daha önce mimari bir yapının plastik eserleri üzerinde çalışmış bir usta (ya da ustalar?) olarak sıralayabiliriz¹⁶¹. Lahitin işlenmesinden yaklaşık 15-20 yıl kadar sonra inşasına başlanmış olduğu düşünülen

151 Işık 1998, 18.

152 Koenigs 1989, 289-295. Abb. 1-2. Taf. 32; ayrıca bkz. Svenson-Evers 1996, 112-115.

153 Koenigs 1989, 292; Svenson-Evers 1996, 112-115.

154 Ateşlier 2001, 159. Dipnot 95.

155 Bakır 1995, 274; Ateşlier 2001, 159.

156 Cook 1983, 178; Balcer 1997, 376.

157 Ksen. Hell. Oxyrh. 22. 3. (Sparta’lı komutan Agesilaos Kyzikos’dan Daskyleion’a Miletouteikhos yolu ile ulaşmaktadır).

158 Sevinç 1996c, 251.

159 M.Ö. 6. yüzyılın ortasında ve özellikle erken 5. yüzyılda İonia ihtilali sonrası ağır vergilerle yüzyüze kalarak huzur ortamı bozulan İoniadan (Balcer 1979, 261-268; Balcer 1986, 1-27; Balcer 1991, 57-65) çok sayıda usta bölgeye akın etmiş olmalıdır.

160 Daskyleion’un yakın çevresinde Lydialı ve Perslerin ikamet ettiği bir çok küçük yerleşim de bulunuyordu. Bkz. Sekunda 1988, 175-196; Balcer 1995, 300.

161 Ateşlier 2001, 151.

Daskyleion Erken Klasik Yapı çatı mimarisinin lahit kapağı üzerindeki modelle aynı şablonu taşıması, aralarındaki yakın bağı ortaya koyar. Her iki eser de aynı ya da tarzları birbirlerine çok yakın atölyelerin ürünleri olmalıdır.

Lahitin sahibi kim olabilir?

Lahit üzerindeki kabartmalar bu lahitin bir genç kız için yapıldığını açıkça göstermektedir, ancak bu noktada cevaplanması gereken soru mezarın asıl sahibi genç kızın bu lahite gerçekten gömülmüş olup olmadığıdır. Lahit içinden herhangi bir ölü hediyesinin ele geçirilememiş olması farklı yorumlara yol açar. N. Sevinç, 1996 yılındaki makalesinde Lahit içinden insan iskeletine ait kemiklerin bulunduğunu fakat bu kemiklerin lahitin soyulması sonrasında içine akmış olması gerektiğini belirtmektedir¹⁶², ancak B. Alpagut'un söz konusu kemiklerin 40 yaşında bir erkeğe ait olduğunu belirtmesi dikkat çekicidir¹⁶³.

Lahit kapağının kurban sahnesi üzerindeki düz çatı kiremitlerinin (strotter) ve saçaklık kiremitlerinin bitirilmiş, ancak kapama kiremitlerinin (kalypter) bitirilmemiş olması, hatta kaçak kazı sırasında tahrip edilmiş olan kapağın kırık kısmı üzerinde yer alan son kapama kiremitlerinin (antefix) bazılarının profillendirilmiş olması ve bunlardan birinin profillendirme işleminin yarı yarıya tamamlanmış olması, çatıyı işleyen sanatçının yarım profili dahi bitiremeden bir anda işi bırakmış olduğunu gösterir. C. Reinsberg'e göre¹⁶⁴ kurban sahnesinin devamı niteliğinde olan ve yere oturmuş yaşlı bir kadının ve arkasındaki iki genç kızın ağıt yaktıkları kısa kenarda solda yer alan genç kızın sağ eli ve kolu bitirilemeden bırakılmıştır. Kapak ile lahit teknesinin birleştiği noktada İon kymalarının altında yer alması gereken inci dizileri de tüm kenarlarda işlenmeden bırakılmıştır. Kapak üzerinde işlenen İon model yapısına ait akroter ve alınlık kısımları da bitirilemeden yarım kalmıştır.

Böylesine kaliteli bir plastik ve mimarlık işçiliğine sahip lahitin niçin yarım bırakılmış olduğu cevaplanması gereken bir sorudur. Eğer lahit

¹⁶² Sevinç 1996c, 252.

¹⁶³ Sevinç-Körpe-Tombul-Rose-Strahan-Kiesewetter-Wallrodt 2001, 402 (B. Alpagut'un söz konusu kemikler üzerine düşüncelerini N. Sevinç ile kişisel görüşmeleri sırasında söylediği belirtilmektedir).

¹⁶⁴ Reinsberg 2001, 71-99.

C. Reinsberg'in değindiği gibi evlenme aşamasında ölen genç bir kız için yapıldı ise, genç kızın öleceği önceden biliniyor olmalıkı genç bir kızın Polyksena ile eř tutulan evlenme öncesi hazırlıkları lahite işlensin. Lahitin plastik unsurlarını işleyen sanatçı ya da sanatçıların bu kadar ince detayı bitirdikten sonra sadece bir kızın el detayını işlemeden bırakmaları ilginçtir; sanki çalışma bir anda durmuş ya da el çektirilmiştir.

Kazı sırasında Polyksena Lahitinin tabanından itibaren kapak üst kenarı seviyesine kadar üst üste dizilmiş ve lahitin etrafını çepeçevre saran düz kiremit örtüsünün altında, lahitin batı uzun kenarına yanaşık olarak iki adet araba tekerleği in-situ olarak bulunmuřtur¹⁶⁵. Tekerlekler, şına demirleri üzerinde kabara başlı çivilere sahiptir. N. Sevinç bu tekerleklerin muhtemelen lahiti mezara taşıyan arabaya ait olmasđ gerektiğini belirtir¹⁶⁶, ancak 3.32 m. uzunluğa, 1.60 m. genişliğe ve toplam 1.78 m. yüksekliğe sahip mermer bir lahitin ağırlığının bu iki tekerlek tarafından kaldırılamayacağı bir gerçektir¹⁶⁷. Bu tekerlekler lahitin tümölüse taşındığı arabaya değil, lahite gömölcek kişinin tümölüse taşındığı cenaze arabasına (Cenaze-Harmamaksa'sı) ait olmalıdır. Söz konusu cenaze arabalarının tasvir edildiği cenaze kortejlerine Daskyleion satraplık bölgesinden ele geçen Anadolu-Pers¹⁶⁸ mezar stellerinde (İstanbul 5764 Steli¹⁶⁹, İstanbul 5763 Steli¹⁷⁰, İstanbul 5762 Steli¹⁷¹ ve Sultaniye Steli¹⁷²), Ağlayan Kadınlar Lahitinin kapađında¹⁷³ ve Elmalı'daki Karaburun II Tümölüsü mezar odasının güney duvarında tasvir edilen sahnede¹⁷⁴ rastlıyoruz. Cenazeyi taşıma işlevini tamamladıktan sonra mezar önünde sökölerek parçalanan ve tekerlekleri mezar önüne bırakılan benzer cenaze-harmamaksa'sı tekerlek buluntuları, Sardeis'de, Bintepeler Nekropolünde yer alan Akhaemenid

¹⁶⁵ Sevinç 1996a, 444; Sevinç 1996c, 252.

¹⁶⁶ Sevinç 1996c, 252.

¹⁶⁷ Ateşlier 2002, 89-90.

¹⁶⁸ Bakır 1994, 24-30.

¹⁶⁹ Nollé 1992, 165-166, Taf. 1-2; Ateşlier 2002, Lev. 35. Fig. 1, Lev. 39. Fig. 9.

¹⁷⁰ Nollé 1992, 167, Taf. 3a-b; Ateşlier 2002, Lev. 35. Fig. 2, Lev. 38. Fig. 8.

¹⁷¹ Nollé 1992, 172, Taf. 8a-b; Ateşlier 2002, Lev. 36. Fig. 3.

¹⁷² Nollé 1992, 169, Taf. 5-6; Ateşlier 2002, Lev. 36. Fig. 4.

¹⁷³ Weller 1970, 219-227.

¹⁷⁴ Mellink 1971, 250-255, Pl. 54. Fig. 21; Mellink 1973, 297 ff. Pl. 45. Fig. 7; Mellink 1979, 476-496.

Dönemine ait BT-89 Tümülüsü dromos girişinde¹⁷⁵, Balıkesir, Üçpınar Tümülüsünde¹⁷⁶ ve Kütahya ili, Aslanapa ilçesi, Karadiğın Köyünde yer alan bir tümülüsün mezar odasının doğusunda¹⁷⁷ ele geçirilmiştir.

H. Kökten-Ersoy, doktora çalışmasında, Polyksena Lahitinin batı kenarına yanaşık şekilde in-situ olarak bulunmuş iki adet bronz araba tekerleği üzerine yapmış olduğu incelemeler sonucu söz konusu tekerleklerin dingil merkezlerine orak monte edilmiş olduğunu belirtmektedir¹⁷⁸. Kökten-Ersoy'un çalışması, cenazeyi lahite taşıyan arabanın bir savaş arabası olduğunu kanıtlamaktadır; düşüncemize göre bu savaş arabası, günümüzde askeri cenazelerde kullanılan, cenaze arabası olarak yeniden düzenlenmiş top arabası örneklerinde olduğu gibi yeniden düzenlenerek ve amaca uygun şekle getirilerek kullanılmış olmalıdır¹⁷⁹.

Gerek lahit içinden ele geçirilen 40 yaşlarındaki bir erkeğe ait kemikler, gerek Anadolu-Pers ölü gömme geleneğinde önemli yeri olan, mezar alanında cenaze arabasının sökülmesi ve tekerleklerinin mezar alanında bırakılması işleminin gerçekleşmiş olması, Polyksena Lahitine gömülen asıl kişinin bir Pers askeri, ya da Pers geleneklerine uygun yaşayan, Pers'lere hizmet eden, yörenin soylu bir askeri olduğunu göstermektedir. T. Bakır, bu kişinin Herodot'un bahsettiği¹⁸⁰, Dareios'un generali ve aynı zamanda damadı olan Hymaies olabileceğini belirtir¹⁸¹. İonia ihtilali sırasında Dareios'un diğer damadı ve generali Otanes'le birlikte, Sardeis üzerine yürümüş olan İonia'lılara karşı savaşan¹⁸² ve daha sonra Propontis'e giderek Kios'u ele geçirdikten sonra Hellespontos'a giden ve oradaki kentleri kontrolü altına aldıktan sonra M.Ö. 497 yılında Troia'da hastalanıp ölen¹⁸³ general Hymaies¹⁸⁴ T. Bakır'a göre mezarın asıl sahibi olmalıdır.

¹⁷⁵ Dedeoğlu 1991, 119-131; Kökten-Ersoy 1998, 117-126.

¹⁷⁶ Kökten 1998, 131-146; Kökten-Ersoy 1998, 108-117.

¹⁷⁷ Türktüzün 1999, 125-140.

¹⁷⁸ Kökten 1994, 152-153.

¹⁷⁹ Ateşlier 2002, 90.

¹⁸⁰ Hdt. 5. 116, 122.

¹⁸¹ Bakır 2004 (henüz baskıda).

¹⁸² Hdt. 5. 116.

¹⁸³ Hdt. 5. 122.

¹⁸⁴ Balcer 1984, 240; Petit 1990, 139; Briant 2002, 309, 351.

Kazı sırasında, Polyksena Lahitinin tabanından itibaren kapak üst kenarı seviyesine kadar üst üste dizilmiş ve lahitin etrafını çepeçevre saran düz kiremit örtüsü ile kaplandığı görülmüřtür¹⁸⁵. Söz konusu kiremit kaplama işleminin lahitte yer alan kabartmaları korumak? ya da örtmek amacı ile yapılmış olması gerekir; kazı ekibince kabartmaların boyanmamış ya da boyanamamış olduğu düşünöldüğüne göre¹⁸⁶ kiremit kaplama işleminin kabartmaları korumak amacına yönelik olmadığını düşünöyoruz. Bizce kabartmaların düz çatı kiremitleriyle (stroter) kaplanmış olmasının en mantıklı açıklaması, kabartmaların mezara gömülecek kişi ile bağlantısının bulunmamasıdır. Bir Pers askeri için Polyksena'nın kurban sahnesi, ya da düğüne hazırlık sahneleri ne anlam ifade edebilir? Bu takdirde lahite gömölmesi gereken genç kız nereye gömölümüştür sorusu akla gelmektedir. Tümölüs kurtarma kazısı sırasında Polyksena Lahitinin 3 m. kuzeyinde, tümölüsün kuzey yamacında, yüzeyden yaklaşık 50 cm. aşağıda in-situ durumunda ikinci bir mermer lahit daha ele geçirilmiřtir¹⁸⁷. Kazı ekibinin, 1996 yayınında 8-10 yaşlarında¹⁸⁸, 1999 yayınında ise 8-9 yaşlarında¹⁸⁹ bir kıza ait olduğunu belirttiği insan kemikleri kurtarma kazısı sırasında bulunmuştur. Kazı ekibinin, mezarın 8-10 yaşlarında bir kız çocuğuna ait olduğunu belirtmesine karşın lahit içinden bulunan eserler bir çocuktan ziyade bir genç kıza hitap etmektedir. Lahitin içinden parfüm kapları alabastron'lar¹⁹⁰, içi dört bölüme ayrılmış ahşap bir pyksis¹⁹¹, Kulpu buzağı başlı, gümüş bir kyathos ve gümüş bir phiale¹⁹², ahşaptan yapılmış olan bir kore figürini (omuz ve üzeri)¹⁹³, iki adet buzağı başlı altın bilezik¹⁹⁴, bir adet araları boncuklarla bezeli altın kolye¹⁹⁵, bir adet uçları panter başlı,

185 Sevinç 1996a, 444; Sevinç 1996c, 252, 253, Fig. 4.

186 Sevinç-Körpe-Tombul-Rose-Strahan-Kiesewetter-Wallrodt 2001, 402.

187 Sevinç 1996a, 444.

188 Sevinç 1996a, 444.

189 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 490.

190 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 491, Fig. 3, 1-3; 492, Cat. 1-4.

191 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 493, Cat. 8, 494-495, Fig.5-6.

192 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 496, Fig.7-8.

193 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 496-497, Fig. 9-10.

194 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 497-498, Fig. 11-12.

195 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 498-499, Fig. 13.

üzeri lotus-palmet bezeli altın kolye¹⁹⁶ ve sekiz adet altın küpe¹⁹⁷ bulunmuştur. Küçük lahit kazı ekibince M.Ö. 5. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir¹⁹⁸, ancak lahit içinden ele geçirilen buluntular söz konusu tarihi desteklememektedir. Kazı ekibi, küçük lahitin 1999 yılında Studia Troica’da yayınlanan buluntularının tamamına yakını M.Ö. 6. yy. sonları, 5. yy. başlarına tarihlenmiş, ancak lahti M.Ö. 5. yüzyılın ortalarına vermiştir. Katalog 1’de verilen pişmiş topraktan yapılmış kulpsuz alabastron¹⁹⁹, omuz, karın ve gövde alt kısmında siyah firnis bantlara sahiptir; dudak ve boyun siyah firnislidir. Katalog 2’de verilen alabaster’den yapılmış alabastron, omuzunda küçük tutamak kulplara sahiptir. Benzer örnekleri Uşak-İkiztepe Tümülüsü buluntuları arasında yer almaktadır²⁰⁰. Ayrıca, 1987 yılında S. Ateşlier’in bizzat katıldığı Uşak-Aktepe Tümülüsü kurtarma kazısında mezar odası içinden çok sayıda benzer profilli alabaster-alabastron parçaları ele geçirilmiştir. Katalog 3 ve 4’de verilen alabaster-alabastron’lar kırık olarak bulunmuştur²⁰¹. Kazı ekibi, alabastron buluntularını, M.Ö. 5. yüzyılın başlarına tarihlenen Dedetepe Tümülüsü²⁰² buluntuları ile karşılaştırmış ve aynı forma sahip bir alabastron’un Polyksena Lahitinde düğüne hazırlık sahnesindeki kadın figürlerinden birinin elinde yer aldığını belirtmiştir²⁰³. Katalog 5 ve 6’da verilen dar boyunlu küçük vazolar²⁰⁴ kazı ekibince M.Ö. 6. yy. sonu, 5. yüzyıla tarihlenmiştir²⁰⁵. Katalog 7’de verilen cam aryballos da M.Ö. 6. yy. sonu, 5. yüzyıla tarihlenmiştir²⁰⁶. Katalog 8’de verilen küçük ahşap pyksis’in²⁰⁷ içi birbirini dik kesen iki ayıraç duvar ile dört eşit parçaya ayrılmış ana gövde ve kapağa sahiptir. Pyksis’in benzer örnekleri arasında “Lydia’da bulunan ve

196 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 499-500, Fig. 15-18.

197 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 500-501, Fig. 19-20.

198 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 489, 502.

199 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 491-492, Fig. 3, 1; 492, Cat. 1.

200 Özgen–Öztürk 1996, 131, Cat. 86, Fig.155.

201 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 491-492, Fig.3, 3, Cat. 3-4.

202 Sevinç–Rose–Strahan–Tekkök–Biçken 1998, 305, 311.

203 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 493; Polyksena Lahitindeki alabastron tasviri için bkz. Sevinç 1996c, 259, Fig. 12-13.

204 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 491, 493, Fig. 3, 5-6.

205 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 493.

206 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 493.

207 Sevinç–Rose–Strahan 1999, 493-494, Fig. 5-6.

şu anda Ankara'da yer alan" bir örnekten söz edilmiř²⁰⁸, ancak İkiztepe buluntuları (M.Ö. 500-480) arasında yer alan bir pyksis olduğu ve katalog 8'deki pyksis ile çok benzer olduğundan bahsedilmemiştir. Oysa, İkiztepe pyksis'i gerek formu, gerekse ölçüleri (İkiztepe pyksis'i gövde çapı: 8.9 cm., Kızöldün-Küçük Lahit pyksis'i gövde çapı: 8.5 cm.) ile katalog 8'de verilen pyksis ile büyük benzerlik gösterir²⁰⁹. İkiztepe pyksisi fildişinden yapılmıştır; disk formuna sahip eserin içi Kızöldün-Küçük Lahit pyksisinde olduğu gibi dört eşit parçaya bölünmüştür. Her iki pyksisin kapaklarının ön ve arka uçlarında, gövdeye bağlanmaları için yapılmış delikler mevcuttur. Eserlerin ikisinde de dışa taşkın mahmuz tutamaklar bulunmakta ve tutamaklardan dışta kalanın kısa kenarında, kapakla gövdeyi birbirine bağlayacak olan ipin geçmesi amacıyla yapılmış yuvalar yer almaktadır. Kazı ekibince, küçük lahitte bulunan ahşaptan yapılmış olan kore heykelciđinin²¹⁰ saç stili arkaik dönemin sonuna tarihlenmiřtir²¹¹. Geç arkaik, erken klasik Atina akropolisi koreleri ile yakın benzerlik gösteren kore figürini ile karşılaştırılabilecek eserler arasında Akropolis 674 koresi²¹² (M.Ö. 500), Akropolis 680 koresi²¹³ (M.Ö. 520-510) ve Akropolis 673 koresi²¹⁴ (M.Ö. 520-510) gösterilebilir. Söz konusu kore protomunun yukarıda verilen eserlerle olan yakın benzerliği, M.Ö. 5. yy.'ın ortalarına verilebilecek bir tarihi desteklememektedir. Kızöldün-Küçük Lahit içinde ele geçirilmif olan buzağı başlı kulpa sahip gümüş kyathosun²¹⁵ benzerlerinin Küçük Asya'da sıkça rastlandığına deđinilmif²¹⁶, dipnot 22'de İkiztepe buluntuları arasında yer alan kyathoslar benzer örnek olarak verilmiştir. İkiztepe buluntuları arasında yer alan 24 ve 25 katalog numaralı kyathoslar²¹⁷ gerek benzer biçimli buzağı başına sahip kulpları, gerekse ölçüleri ile Kızöldün kyathosu ile çağdaştır.

208 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 494.

209 Özgen-Öztürk 1996, 132, Cat. 87.

210 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 496-497, Fig. 9-10.

211 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 497.

212 Boardman 1985, Fig. 158.

213 Boardman 1985, Fig. 155.

214 Boardman 1985, Fig. 152.

215 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 496.Cat. 9. Fig. 7-8.

216 Sevinç-Rose-Strahan 1999, 496. Cat. 9.

217 Kızöldün-Küçük Lahit kyathosunun yüksekliği 20.2 cm., İkiztepe kyathoslarının yükseklikleri 21 cm. ve 21.7 cm.'dir; Özgen-Öztürk 1996, 83-86. Ayrıca bkz. Von Bothmer 1984, 41. Cat. 60-61.

Kazı ekibinin 2001 yılında *Studia Troica*'da basılan Çan Lahiti yayınında Kızöldün, Küçük Lahiti için “Erken Klasik” terimi kullanılmış ve sahip olduğu taş işçiliği ile Daskyleion'daki satrap sarayında kullanılan kenarları traşlanmış kesme blokların taş işçilikleri karşılaştırılmıştır²¹⁸. Daskyleion'da Hellenistik bir teras duvarında devşirme olarak kullanılan blokların orijinal olarak satrap sarayına ait oldukları belirtilmiş ve Prof.Dr. E. Akurgal'ın 1961 yayınından²¹⁹ alıntı yapılmıştır²²⁰; Ekrem Akurgal, söz konusu blokların satrap Pharnabazos'un (M.Ö. 414-388) sarayına ait olduğunu belirtmektedir. Hellenistik bir teras duvarında devşirme olarak kullanılan bu bloklar, kymalar ve mimari bezeme elemanları üzerine yapılan detaylı çalışma sonucu²²¹ söz konusu yapı elemanlarının satrap Artabazos döneminde inşa edilmiş (M.Ö. 477-468) ve satrap Pharnabazos II (M.Ö. 414-388) dönemine değin kullanılmış saray yapısına ait oldukları anlaşılmıştır. Bu durumda, kazı ekibinin düşüncesine göre Kızöldün, Küçük Lahitinin taş işçiliği, Daskyleion Erken Klasik Yapısı taş işçiliği ile çağdaştır. Polyksena Lahitinin kapağı üzerindeki mimari elemanlar ile yakın benzerlik gösteren Daskyleion Erken Klasik Yapısının Küçük Lahit ile olan çağdaşlığı, her üç eserin de tarih olarak birbirlerinden uzakta olmadığını göstermektedir. Polyksena Lahitinin bitirilemeden yarım bırakılışı, lahitin yaklaşık 3 m. kuzeyinde ortaya çıkarılan Küçük Lahitin kabaca işlenmiş olması ve lahitin içinden genç bir kıza hitap eden son derece zengin buluntuların elde edilişi cevaplanması gereken soruları da beraberinde getirmektedir. Aynı tümülüse defnedilen birbirinin çağdaşı iki lahitten biri, niçin özel sanatçılarca işlenmiş, ve muhtemelen bir genç kız için seçilmiş özel bir konu lahitin üzerine işlenmiştir. Dış yüzeyi dahi bitirilmemiş Küçük Lahitin içine niçin Polyksena Lahitinin sahibine hitap edebilecek sunu malzemeleri konulmuştur. Aynı tümülüs içine gömülen birbirine yakın tarihli iki mezarın sahiplerinin aralarında hiç olmazsa akrabalık bağı olması gerekmez mi? Mezarlardan birine harcanan emek ve giderin diğer mezara yansıtılmaması nasıl açıklanabilir? Eğer T. Bakır'ın değindiği gibi²²² Polyksena Lahitine asıl sahibinin yerine bir Pers askeri gömüldü ise, lahitin asıl sahibinin nereye gömüldüğü sorusunun cevabını uzaklarda aramamak gerekir.

²¹⁸ Sevinç-Körpe-Tombul-Rose-Strahan-Kiesewetter-Wallrodt 2001, 402 ve Dipnot 112.

²¹⁹ Akurgal 1961, 168. Fig. 115.

²²⁰ Sevinç-Körpe-Tombul-Rose-Strahan-Kiesewetter-Wallrodt 2001, 415. Dipnot 112.

²²¹ Ateşlier 1999, Ateşlier 2001, 147-168.

²²² Bakır 2004 (baskıda).

Daskyleion Satrapları	Troas/Mysia/Aiolis/Phrygia Yöneticileri ve Asilleri	Lydia (Sparda) Satrapları	Pers Kralları
Pharnukhos	Artakamas	Khrysantas	Büyük Kyros
(547-535)	(Büyük Phrygia satrapı)	(Lydia ve İonia satrapı)	(559-529)
Mitrobates (530-522)			Kambyses (530-522)
Oroites? (522-512)		Oroites (530-512)	
Megabazos (512-492)		Artaphrenes (511-492)	Dareios I. (522-486)
Mardonios? (492-479)	Amyntas (Phrygia Alabanda'sı?)		
Megabates (479-477)	Pythios (Kelainai) 480		Xerxes I. (486-465)
I. Artabazos (477-468)	Artayktes (Sestos) 479; Pausanias (Byzantion) 477		

Antik Yazarlar

Apollodoros, Bibliotheka Epitome.

Euripides, Troades.

Euripides, Hekuba.

Eustatios.

Gaius Valerius Catullus, Carmina.

Halikasnassos'lu Dionysos, Rom. Antiq.

Herodotos, Historiai.

Homeros, Iliada.

Homeros, Odysseia.

Hyginus, Fabulae.

Ksenophon, Anabasis.

Cornelius Nepos, Liber De Excellentibus Ducibus Exterarum Gentium.

Pausanias.

Ovidius, Metamorphoses.

Pausanias, Graeciae Descripto.

Philostratos, Heroides.

Polyaenus, Stragemata.

Proklos, Khrestomathia.

Quintus Smyrnaeus, Posthomerica.

Seneca, Troades.

Thukydides.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

Kısaltmalar American Journal of Archaeology (AJA) 104.1, 2000'de verilen listeye göre düzenlenmiştir.

- ABV Beazley, J. D., *Attic Black-Figure Vase Painters*, Oxford, 1956.
- Adam 1966 Adam, S., *The Technique of Greek Sculpture in the Archaic and Classical Periods*, The British School of Archaeology at Athens, 1966.
- Akurgal 1961 Akurgal, E., *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, Berlin, 1961.
- Ateşlier 1999 Ateşlier, S., *Daskyleion Buluntuları Işığında Batı Anadolu'da Akhaemenid Dönemi Mimarlığı*, Bornova, 1999 (yayınlanmamış doktora tezi).
- Ateşlier 2001 Ateşlier, S., "Observations on an Early Classical Building of the Satrapal Period at Daskyleion", T. Bakır (Ed.), *Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period*, Bandırma 15-18 August, 1997, *Achaemenid Anatolia*, Pihans 92, Nederland Institut voor het Nabije Oosten, Leiden, 2001, 147-168.
- Ateşlier 2002 Ateşlier, S., "Pers Ölü Gömme Geleneğinde Cenaze Harmaksaları", *OLBA* 5, 2002, 77-95.
- Bakır 1994 Bakır, T., "Anadolu-Pers Sanatı ve Daskyleion Satraplığı", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları* 3, 1994, 24-30.
- Bakır 1995 Bakır, T., "Archäologische Beobachtungen über die Residenz in Daskyleion", *Pallas* 43, 1994, Toulouse, 229-238.
- Bakır 2003 Bakır, T., "Daskyleion (Tayaiy Drayahya) Hellespontine Phrygia Bölgesi Akhaemenid Satraplığı", *Anadolu/Anatolia* 25, 2003, 6-20.
- Bakır 2004 Bakır, T., "Hellespontine Phrygia. Das Hellespontische Phrygien in der Zeit des achämenidischen Reiches", in: *L'archéologie de l'empire achéménide*, Paris, Collège de France, 21-22 novembre, 2003. (Baskıda).
- Balcer 1979 Balcer, J. M., *Imperialism and Stasis in Fifth Century B.C. İonia*, in Bowersock, G. W. – Burkhart, W., and Putnam, M. (eds.), *Arktouros: Hellenic Studies to B. M. W. Knox*, Berlin 1979, 261-268.
- Balcer 1984 Balcer, J. M., *Sparda by the Bitter Sea. Imperial Interaction in Western Anatolia*, Scholars Press, Chico, California, 1984.
- Balcer 1986 Balcer, J. M., *İonia and Sparda Under the Achaemenid Empire. The Sixth and Fifth Centuries B. C. Tribute, Taxations and Assessment*, *Le Tribute dans l'Empire*

- achemenide, Table Ronde de Paris 12 et 13 decembre (1986), 1986 1-27.
- Balcer 1988 Balcer, J. M., "Persian Occupied Thrace (Skudra)", *Historia* 37, 1988, 1- 21.
- Balcer 1991 Balcer, J. M., "The East Greeks Under Persian Rule", *Achaemenid History 6, Asia Minor and Egypt: Old Cultures in a New Empire*, Leiden, 1991, 57-65.
- Balcer 1993 Balcer, J. M., "The Ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia", *AMIran* 26, 1993, 81- 90.
- Balcer 1995 Balcer, J. M., "The Persian Conquest of the Greeks 545-450 B.C.", *Ksenia* 38, Konstanz, 1995.
- Balcer 1997 Balcer, J. M., "The Liberation of İonia", *Historia* 46/3, 374-377.
- Beyer 1977 Beyer, I., "Die Datierung der grossen Reliefgiebel des alten Athenatempels der Akropolis", *AA*, 1977, 44-74.
- Bingöl 1990 Bingöl, O., "Überlegungen zum İonischen Gebäk", *IstMitt* 40, 1990, 101-108.
- Bingöl 1997 Bingöl, O., *Malerei und Mosaik der Antike der Türkei*, Mainz, 1997.
- Bingöl 2001 Bingöl, O., "The Frieze and Dentil on Early İonic Column Architecture", *Anadolu in Daylight*, Cevdet Bayburtluoğlu İcin Yazilar, İstanbul, 2001, 32-34.
- Boardman 1985 Boardman, J., *Greek Sculpture. The Archaic Period*, 1985, London.
- Boardman 1989 Boardman, J., *Athenian Red Figure Vases. The Classical Period*, London, 1989.
- Boardman 1995 Boardman, J., *Greek Sculpture. The Late Classical Period*, London, 1995.
- Borchhardt 1968 Borchhardt, J., "Epichorische, gräko-persisch beeinflusste Reliefs in Kilikien", *IstMitt* 18, 1968, 161-211.
- Boysal 2004 Boysal, Y., *Görsel İlyada, Troia Savaşı*, Ankara, 2004.
- Brants 1913 Brants, J., "Ein klazomenischer Tonsarkophag im Museum zu Leiden", *JdI* 28, 1913, 58-60.
- Briant 2002 Briant, P., *From Cyrus to Alexander. A History of the Persian Empire*, Winona Lake, Indiana Eisenbrauns, 2002.
- Bruns-Özgan 1987 Bruns-Özgan, Ch., "Lykische Grabreliefs des 5. und 4. Jahrhunderts v. Chr.", *IstMitt Beiheft* 33, Tübingen, 1987.
- Burgess 1995 Burgess, J. S., "Achilles' Heel: The Death of Achilles in Ancient Myth", *CIAnt* 14, 1995, 217-243.
- Burgess 1996 Burgess, J. S., "The Non-Homeric Cypria", *Transactions of the American Philological Association* 126, 1996, 77-99.

- Burgess 2001 Burgess, J. S., *The Tradition of the Trojan War in Homer. The Epic Cycle*, Baltimore, London, 2001.
- Burgess 2002 Burgess, J. S., "Kyprias, The Kypria, and Multiformity", *Phoenix* 56, 2002, 234-245.
- Carpenter 2002 Carpenter, T. H., *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji*, İstanbul, 2002.
- Cook 1981 Cook, R. M., *The Clazomenian Sarcophagi*, Mainz/Rhein, 1981.
- Cook 1983 Cook, J. M., *The Persian Empire*, London, 1983.
- Courbin 1980 Courbin, P., *Délos 33: L'Oikos des Naxiens*, 1980, Paris.
- Dedeoğlu 1991 Dedeoğlu, H., "Lydia'da bir Tümülüs Kazısı", 1. Müze Kur-tarma Kazıları Semineri, Ankara, 1991, 119-131.
- Dinsmoor 1913 Dinsmoor, W. B., "Studies of the Delphian treasures, II. The four Ionic treasures", *BCH* 37, 5-83.
- Dinsmoor 1950 Dinsmoor, W. B., *The Architecture of Ancient Greece*, London, 1950.
- Förster 1882 Förster, R., "Achilleus und Polyksena", *Hermes* 17, 1882, 193-238.
- Förster 1883 Förster, R., "Zu Achilleus und Polyksena", *Hermes* 18, 1883, 475-478.
- Gilotta 1998 Gilotta, F., "Gümüşçay e L'Etruria: Due Ambienti a Confronto", *RdA* 22, 1998, 11-18.
- Gruben 1963 Gruben, G., "Das Archaische Didymaion", *JdI* 78, 1963, 78-182.
- Gruben 1982 Gruben, G., "Der Burgberg A von Paros", *AA*, 1982, 217 ff.
- Gruben 1996 Gruben, G., *Griechische Un-Ordnungen, Diskussionen zur Archäologischen Bauforschung 6 (Säule und Gebälk)*, Mainz, 1996, 61-77.
- Gruben 2001 Gruben, G., *Griechische Tempel und Heiligtümer*, München, 2001.
- Hahland 1964 Hahland, W., "Didyma im 5. Jahrhundert v.Chr.", *JdI* 79, 1964, 142-240.
- Hanfmann 1974 Hanfmann, G. M. A., "A Pediment of the Persian Era from Sardis", *Mansel'e Armağan*, 1974, Ankara, 289-302.
- Hanfmann 1978 Hanfmann, G. M. A., *Lydian Relations with İonia and Persia*, *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Ankara-İzmir, 1973, (1978) 25-35. Pl. 7-12.
- Hanfmann 1981 Hanfmann, G. M. A., "Pedimental Reliefs From a Mausoleum of the Persian Era at Sardis: A Funerary Meal", *Studies in Ancient Egypt, The Aegean, and The Sudan, Essays*

- in honor of Dows Dunham on the occasion of his 90th birthday, June I, 1980, (1981) 82-90.
- Hellström–Thieme 1982 Hellström, P. – Thieme, T., *The Temple of Zeus, Labraunda I*, Stocholm, 1982.
- Herbig 1952 Herbig, R., *Die jüngeretruskischen Steinsarkophage*, Berlin, 1952.
- Hitzl 1991 Hitzl, I., *Die griechischen Sarkophage der archaischen und klassischen Zeit*, Jonsered, 1991.
- Hogarth 1908 Hogart, D. G., *British Museum Excavation at Ephesus, The Archaic Artemisia*, London, 1908.
- Işık 1998 Işık, F., “Yunan Mucizesi Var mıydı?”, *Adalya* 3, 1998, 13-25.
- Jeppesen 2002 Jeppesen, K., “The Maussoleion at Halikarnassos, The Superstructure”, Vol.5, Aarhus, 2002.
- Karaosmanoğlu 1997 Karaosmanoğlu, M., *Başlangıcından Klasik Dönem Sonuna Kadar Lotus-Palmetçik ve Yumurta Boncuk Dizisinin Gelişimi*, Erzurum, 1997.
- Koch 2001 Koch, G., *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, İstanbul, 2001.
- Koenigs 1986 Koenigs, W., “Reste archaischer Architektur in Milet”, *IstMitt Beiheft* 31, 1986, 113-119.
- Koenigs 1989 Koenigs, W., “Zwei Säulen aus Biga”, *IstMitt* 39, 1989, 289-295.
- Koenigs–Philipp 1996, Koenigs, W. – Philipp, H., “Proportion und Grösse”, *Diskussionen zur Archäologischen Bauforschung* 6 (Säule und Gebäck), Mainz, 1996, 133-147.
- Kökten 1994 Kökten, H., *Anadolu’da Ele Geçen Akhaemenid Dönemi Araba Buluntuları*, İzmir, 1994. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kökten 1998 Kökten, H., “Conservation and Reconstruction of Phrygian Chariot Wheels from Mysia, Thracians and Phrygians: Problems of Parallelism”, *Proceedings of an International Symposium on the Archaeology, History and Ancient Languages of Thrace and Phrygia*, (Ankara, 1995), Ankara, 1998, 131-146.
- Kökten-Ersoy 1998 Kökten-Ersoy, H., “Two wheeled vehicles from Lydia and Mysia”, *IstMitt*, 48, 1998, 107-133.
- Lyons 1997 Lyons, D., *Gender and Immortality, Heroines in Ancient Greek Myth and Cult*, Princeton University Press, 1997.
- Lyons 2003 Lyons, D., “Dangerous Gifts: Ideologies of Marriage and Exchange in Ancient Greece”, *CIAnt* 22, 2003, 93-134.

- Mellink 1971 Mellink, M. J., "Excavations at Karataş-Semahöyük and Elmalı, Lycia, 1970", *AJA*, 75, 1971, 250-255. Pl. 54. Fig. 21.
- Mellink 1973 Mellink, M. J., "Excavations at Karataş-Semahöyük and Elmalı, Lycia, 1972," *AJA*, 77, 1973, 297-301. Pl. 45. Fig. 7.
- Mellink 1979 Mellink, M. J., "Fouilles D'Elmalı, En Lycie du nord (Turquie). Découvertes Préhistoriques et tombes á fresques", *CRAI*, 1979, 476-496.
- Mertens 1977 Mertens, D., "Der İonische Tempel in Metapont", *Architectura* 7.2, 1977, 152-162.
- Muss 1994 Muss, U., *Die Bauplastik des Archaischen Artemisİons von Ephesos*, Österreichisches Archäologisches Institut, Sonder-schriften Band 25, Wien, 1994.
- Nollé 1992 Nollé, M., *Denkmäler vom Satrapensitz Daskyleİon*, Berlin, 1992.
- Ohnesorg 1993 Ohnesorg, A., *Inselİonische Marmordächer*, *Denkmäler Antiker Architektur* 18, 2, Berlin, 1993.
- Öncü 2004 Öncü, Ö. E., "Erken İon Yapılarında Architrav ve Geisipodes", *OLBA* 10, 2004'de yayınlanacaktır.
- Özgen-Öztürk 1996 Özgen, İ – Öztürk, J., *Heritage Recovered: Thr Lydian Treasure*, İstanbul, 1996.
- Pedley Pedley, J. G., *Greek Art and Archaeology*, London, 2002.
- Petit 1990 Petit, T., *Satrapes et Satrapies dans l'empire achéménide de Cyrus le Grand à Xerxès I*, Paris, 1990.
- Polat 1998 Polat, G., *Anadolu Akhaemenid Dönemi Plastik Eserleri*, İzmir, 1998. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Reinsberg 2001 Reinsberg, C., "Der Polyksena-Sarkophag in Çanakale", *OLBA* 4, 2001, 71-99.
- Rehm 1994 R, Rush., *Marriage to Death, The Conflation of Wedding and Funeral Rituals in Greek Tragedy*, Princeton University Press, 1994.
- Scaife 1995 Scaife, R., "The Kypria and its Early Reception", *ClAnt* 14, 1995, 164-191.
- Schneider 1984 Schneider, P., 1984, "Untersuchungen an der Terrassenmauer im Apollon-Bezirk von Didyma", *IstMitt* 34, 326-343, Taf. 60-62.
- Schneider 1990 Schneider, P., "New Information from the Discovery of an Archaic Tiled Roof in İonia", *Hesperia* 59, 1990, 211-222.
- Schattner 1996 Schattner, T. G., 1996, "Architrav und Fries des archaischen Apollontempels von Didyma", *JdI* 111, 1-23.
- Schröder 1991 Schröder, S. F., "Der Achill-Polyksena Sarkophag im Prado. Ein wenigbekanntes Meisterwerk", *MM* 32, 1991, 158-169.

- Schwandner 1985 Schwandner, E. W., *Der Ältere Porostempel der Aphaia auf Aegina, Denkmäler Antiker Architektur* 16, Berlin, 1985.
- Schwarz 1992 Schwarz, G., "Achill und Polyksena in der römischen Kaiserzeit", *RM* 99, 1992, 265-299.
- Schwarz 2001 Schwarz, G., "Der Tod Das Mädchen, Frühe Polyksena-Bilder", *AM* 116, 2001, 35-50.
- Sekunda 1988 Sekunda, N. V., "Persian Settlement in Hellespontine Phrygia", *Achaemenid History* 3, *Method and Theory*, 1988, Leiden, 175-196.
- Sevinç 1996a Sevinç, N., "Çanakkale-Gümüşçay Tümülüsleri 1994 Yılı Kurtarma Kazıları Ön Raporu", 6. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 24-26 Nisan, 1995, Didim (Ankara, 1996), 443-449.
- Sevinç 1996b Sevinç, N., "Gümüşçay Kurtarma Kazıları ön Raporu", *Arkeoloji ve Sanat* 72, 1996, 24 ff.
- Sevinç 1996c Sevinç, N., "A New Sarcophagus of Polyksena from the Salvage Excavations at Gümüşçay", *Studia Troica* 6, 1996, 251-264.
- Sevinç-Rose-Strahan-Tekkök-Biçken 1998 Sevinç, N. – Rose, B. – Strahan, D. – Tekkök-Biçken, B., "The Dedetepe Tumulus", *Studia Troica* 8, 1998, 305-327.
- Sevinç-Rose-Strahan 1999 Sevinç, N. – Rose, B. – Strahan, D., "A Child's Sarcophagus from the Salvage Excavations at Gümüşçay", *Studia Troica* 9, 1999, 489-509.
- Sevinç-Körpe-Tombul-Rose-Strahan-Kiesewetter-Wallrodt 2001 Sevinç, N. – Körpe, R. – Tombul, M. – Rose, B. C. – Strahan, D. – Kiesewetter, H. – Wallrodt, J., "A New Painted Graeco-Persian Sarcophagus from Çan", *Studia Troica* 11, 2001, 383-420.
- Steuernagel 1998 Steuernagel, D., "Ein spätarchaischer Sarcophag aus Gümüşçay im Museum von Çanakkale. Ikonographische Beobachtungen". In: Renate Rolle- Karin Schmidt (Eds.) *Archäologische Studien in Kontaktzonen der antiken Welt*, Göttingen, 1998, 165-177.
- Svenson-Evers 1996 Svenson-Evers, H., *Die griechischen Architekten archaischer und klassischer Zeit*, Frankfurt am Main, 1996.
- Thieme 1993 Thieme, T., "The Architectural Remains of Archaic Labraynda", in: *Les grands ateliers d'architecture dans le monde égéen VIe siècle av J.-C.*, Actes du colloque d'Istanbul, 23-25 mai 1991, J. Courtils – J.C. Moretti (Ed.), *Varia Anatolica* 3, 47-55, Pl. 9.
- Trendall 1989 Trendall, A. D., *Red Figure Vases of South Italy and Sicily*, London, 1989.

- Tuchelt 1989 Tuchelt, K., "Didyma. Ausgrabungen an der Heiligen Strasse 1985 und 1986", AA, 1989, 157-173.
- Türktüzün 1999 Türktüzün, M., "Kütahya İli Karadiğın Köyü Akalan Tümülüsü Kurtarma Kazısı 1997", 9. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 1999, 125-140.
- Von Bothmer 1984 Von Bothmer, D., A Greek and Roman Treasury, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1984.
- Walters 1898 Walters, H. B., "On Some Black-Figured Vases Recently Acquired by the British Museum", Jhs 18, 1898, 281-301.
- Walters 1928 Walters, H., "Catalogue of sculpture in the Department of Greek and Roman antiquities of the British Museum I", London, 1928, 122-129.
- Weber 1999 Weber, B. F., "Die Bauteile des Athenatempels in Milet", AA, 1999, 415-438.
- Weller 1970 Weller, M. E., "The Procession on the Sarcophagus of Mourning Woman", CalifStClAnt 3, 1970, 219-227.
- Wesenberg 1996 Wesenberg, B., "Die Entstehung der griechischen Säulen- und Gebälkformen in der literarischen Überlieferung der Antike", Diskussionen zur Archäologischen Bauforschung 6 (Säule und Gebälk), Mainz, 1996, 1-15.
- Winter 1993 Winter, N. A., Greek Architectural Terracottas From the Prehistoric to the end of the Archaic Period, Oxford, 1993.
- Woodford 2003 Woodford, S., Images of Myths in Classical Antiquity, Cambridge University Press, 2003.

Fig. 1a Ressam Timiades'in bezediği bir Tyrrhenia amphorasının omuzunda yer alan Polyksena'nın kurban sahnesi (Schwarz 2001, Taf. 9. 1. London British Museum 1897. 7- 27. 2).

Fig. 1b Ressam Timiades'in bezediği bir Tyrrhenia amphorasının omuzundaki tasvir (Fig. 1a'dan detay). Polyksena'nın kurban edildiği Akhilleus'un temsili mezarı ve arkasında yer alan, üzerinde ateşi tütten altar? (Schwarz 2001, Taf. 9. 1. London British Museum 1897. 7- 27. 2).

Fig. 2a Floransa Müzesinde yer alan bir Tyrrhenia amphorasının omuzundaki anıt mezar?/altarı tasvirini (Floransa Museo Archeologico 70993; ABV 95. 6; Carpenter 2002, Fig. 33).

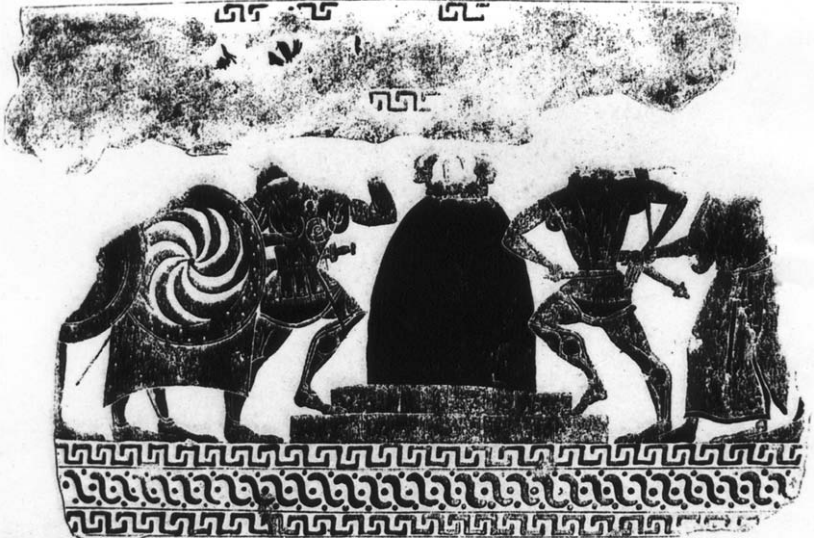

Fig. 2b Leiden Müzesinde yer alan Klazomenai lahiti üst pervazının merkezi. Akhilleus'un anıt mezarı başında kurban edilmek üzere Neoptolemos tarafından getirilen Polyksena (Brants 1913, 58-60. Abb. 1. Taf. 3).

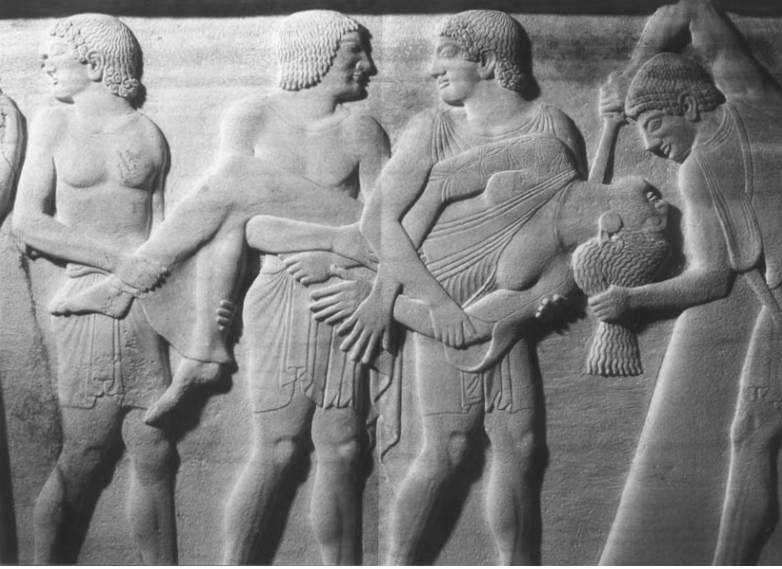

Fig. 3a Polyksena Lahiti. Uzun kenarlardan birinde betimlenen Polyksena'nın kurban sahnesi (Necmi Karul, Anadolu Trosia, Atlas 95, Şubat 2001, 68-83. Fotoğraflar: Mehmet Gülbiz).

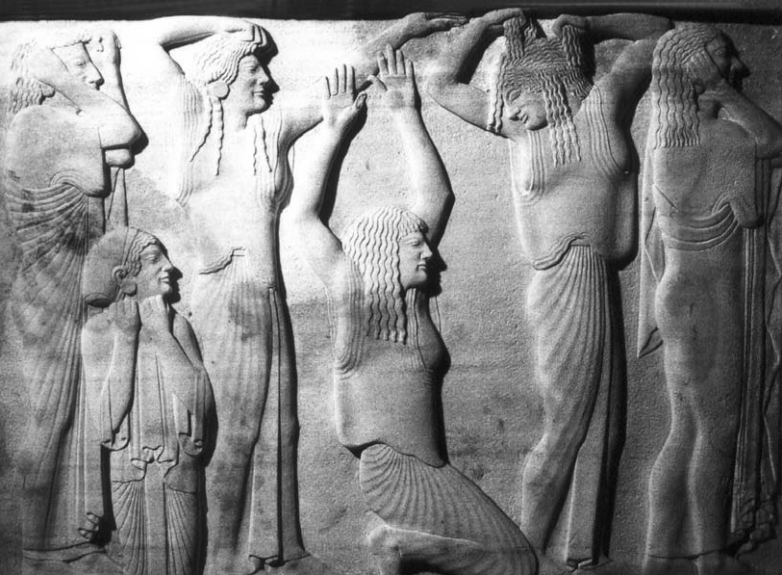

Fig. 3b Polyksena Lahiti. Fig. 3a ile aynı kenarda, Polyksena'nın kurban edilmesi izleyen ve ağıt yakan Troia'lı kadınlar (Necmi Karul, Anadolu Trosia, Atlas 95, Şubat 2001, 68-83. Fotoğraflar: Mehmet Gülbiz).

Fig. 4a Polyksena Lahiti. Diğer uzun kenarda betimlenen Polyksena'nın Akhilleus ile yapacağı düğüne hazırlık sahnesi (Necmi Karul, Anadolu Türoia, Atlas 95, Şubat 2001, 68-83. Fotoğraflar: Mehmet Gülbiz).

Fig. 4b Harpy Anıt Mezarı, batı kenar frizi. British Museum B-287 (Walters 1928, 122-129).

Fig. 5 Polyksena Lahiti. Düğüne hazırlık sahnesinin sağında yer alan kutlamalar. Henüz eli silah tutan, temsili askeri giysiler giymiş genç Troia'lı erkekler ve Troia savaşını sona erdirecek bu kutsal evliliği aulos ve khitara eşliğinde şarkılar söyleyerek kutlayan Troia'lı kadınlar (Necmi Karul, Anadolu Tarihleri, Atlas 95, Şubat 2001, 68-83. Fotoğraflar: Mehmet Gülbiz).

Fig. 6 Polyksena Lahiti. Arka kısım kenarda betimlenen kline sahnesi. "The Australian National University" resmi internet sayfası. http://rubens.anu.edu.au/raider5/turkey/canakkale/museums/archaeological_museum/funerary/sarcophagi/index.html

Fig. 7 Madrid'te, Prado Müzesindeki Akhilleus-Polyksena Lahiti. Sol kısa kenar. Evlenme seremonisi sırasında duvaklı Polyksena ile silahsız Akhilleus tasvirleri (Schröder 1991, Taf. 54 a).

Fig. 8 Madrid'te, Prado Müzesindeki Akhilleus-Polyksena Lahiti. Sol kısa kenar. Evlenme seremonisi sırasında duvaklı Polyksena (Schröder 1991, Taf. 54 b).

Fig. 9 Madrid'te, Prado Müzesindeki Akhilleus-Polyksena Lahiti. Apollon Thymbraios Tapınağında Paris (yanında Deiphobos) tarafından topuğundan okla vurulmuş yarı baygın Akhilleus. Sağ kısa kenar. Schröder 1991, Taf. 51 b.

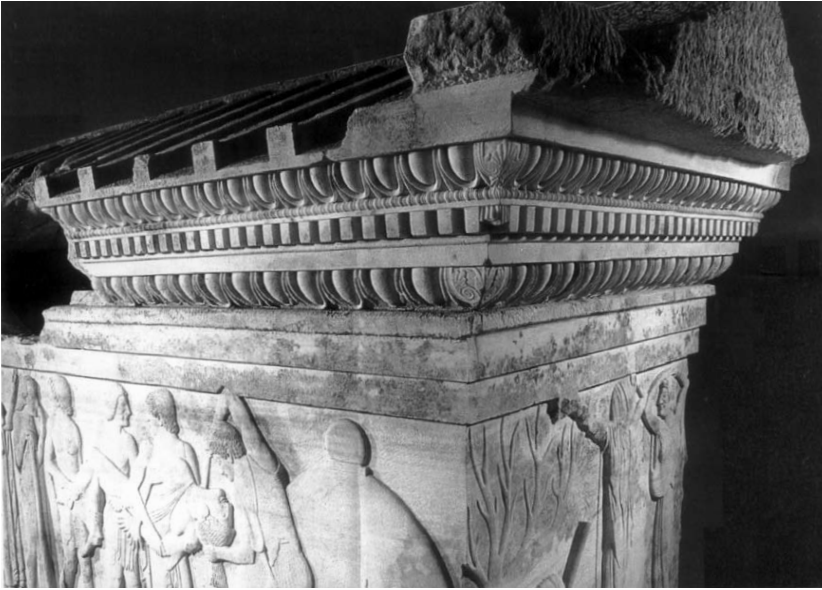

Fig. 10 Polyksena Lahiti. Kısa kenara taşan kurban sahnesi ve bitirilememiş olan çatı ile alınlık (Necmi Karul, Anadolu Troia, Atlas 95, Şubat 2001, 68-83. Fotoğraflar: Mehmet Gülbiz).

Fig. 11 Polyksena Lahiti. Düğüne hazırlık sahnesinin yer aldığı uzun kenar ile Hekabe'nin yer aldığı kısa kenarın köşesi. Bitirilememiş olan alınlık, akroter ve sima deyatları. Sağda bitirilmiş çatı yapısı (The Australian National University resmi internet sayfası. http://rubens.anu.edu.au/raider5/turkey/canakkale/museums/archaeological_museum/funerary/sarcophagi/html). 03.06.2004.

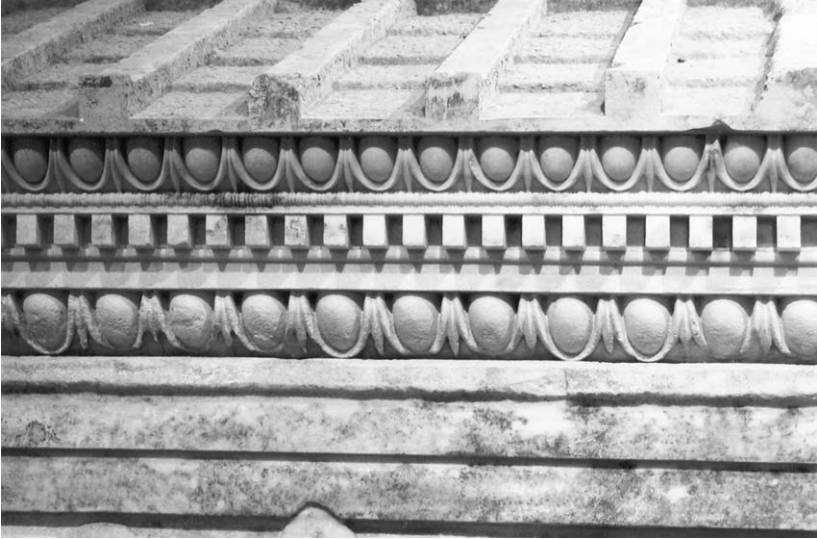

Fig. 12 Polyksena Lahiti. Kurban sahnesinin üzerindeki Ion yapı modeli ve bitirilememiş çatı yapısı (The Australian National University resmi internet sayfası. http://rubens.anu.edu.au/raider5/turkey/canakkale/museums/archaeological_museum/funerary/sarcophagi/html). 03.06.2004.

Fig. 13 Polyksena Lahiti. Kapak üzerindeki Ion üst yapı modelinden detay (Sevinç 1996, 255. Fig. 8).

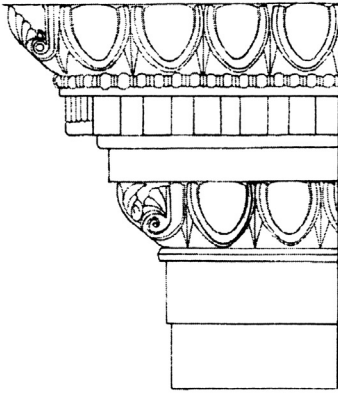

Fig. 14a Polyksena Lahiti. Kapak ve üzerindeki Ion üst yapı modelinin çizimi (Karaosmanoğlu 1997, 205. Kat. 42).

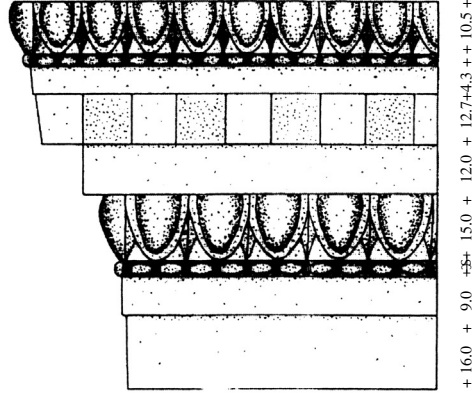

Fig. 14b Daskyleion, Erken Klasik Yapı (Artabazos Andronu). Üst yapı rekonstrüksiyonu (S. Ateşlier).